

LONDON, 18. JUNIJA 1973.

LETO XXVI. ŠTEV. 408.

LAČNI KRUHA, SITI IDEOLOGIJE

Uvodničar ljubljanskega DELA, tovariš Breščak, je 9. maja komentiral položaj v Čileju in zaključil z besedami: "Hoja po robu prepada se nadaljuje. Politične strasti plamte. Se izostrujejo. Poulični neredi so del vsakdanjosti, ki od Allendeja ne terjajo samo visoke mere politične, ampak tudi preproste človeške modrosti: ko zmanjkuje kruha, blede tudi ideologija."

Vsak, ki se le malo zanima za dogajanja v svetu, bo vedel, za katero ideologijo gre in bo Breščaku pridrtil. Toda obenem se bo vprašal, kako pride Breščak in z njim ljubljansko DELO do te politične preproste človeške modrosti, ko pa ni o njej ne duha ne sluha v Jugoslaviji že od Karadjordjeva in famozne 21. seje predsedstva ZKJ naprej! Ako kje zmanjkuje kruha, je to v Jugoslaviji. Več kot en milijon delavoljnih Jugoslovanov se nahaja na "časnem" delu v zahodni Evropi in Skandinaviji, 400.000 delavcev je nezaposlenih doma, a večina zaposlenih ima mizerne plače in še te zamrznjene. Tega ne bo izbrisalo nobeno Titovo "pismo," osem Kardejevih intervjujev ali papagajsko učenje marksizma.

Vzemimo za primer samo dve poročili, ki sta bili objavljena v DELU v teku maja: prvo je bilo objavljeno 12. maja pod naslovom "Nizki dohodki," drugo pa 14. maja pod naslovom "Zdomci, Francija in mi." V prvem je šlo za stavko delavcev v tovarni Mehanotehnika v Izoli, v kateri 750 nekvalificiranih delavcev (od 1600 zaposlenih) prejema od 1000 do 1300 dinarjev mesečno. Obljubili so jim, da zaenkrat ne bo nihče dobil manj kot 1300 dinarjev. V drugem poročilu pa beremo, da 50.000 Jugoslovanov - zvečina nekvalificiranih! - dela v pariškem bazenu in to v avtomobilskih tovarnah Renault, Peugeot in Citroen, kjer zaslužijo od 1200 do 1500 frankov na mesec, kar da je povprečna plača francoskih delavcev. To dejansko pomeni, da nekvalificiran delavec, ki prejema v izolski tovarni na jveč 1300 din na mesec, lahko zasluži v pariški tovarni na jmanj 4000 din na mesec. Razlika je prevelika, da bi jo lahko zamašilo katerokoli "pismo" in petelinjenje tovariša Šerince na 4. seji konference ZKJ okrog "cestne afere" in "25 poslancev." Idejne zmede in vdora "protisocialističnih in protisamoupravnih" koncepcij ne gre iskati v teh "aferah" ampak v "preprosti človeški modrosti: ko zmanjkuje kruha, blede tudi ideologija."

Na to naj pomislijo tudi vsi oni Slovenci in Jugoslovani, a partijci še posebno, ki se vozijo naokrog z

avtomobili znamke Renault, Peugeot in Citroen, ki so jih izdelali delavci, ki so morali oditi z doma s trebuhom za kruhom.

PREMIK PRI KOROŠKIH SLOVENCIH

"V jedru gre za bistvene razlike v idejnih in političnih gledanjih." Tako je komentiral dr. Valentin Inzko svoj odhod iz Narodnega sveta koroških Slovencev, kjer je do izrednega občnega zbora dne 31. maja zavzemal mesto prvega podpredsednika.

Staremu odboru bi mandat potekel sicer šele v januarju 1975, toda volitve novega odbora bi tedaj sovpadale s pripravami na deželne volitve v februarju 1975. To je bil važen in gotovo dalekoviden vzrok za letošnji občni zbor, na katerem pa so tudi spremenili pravila tako, da imajo odslej večjo besedo tiste krajevne slovenske skupine, ki so se dobro izkazale pri zadnjih občinskih volitvah.

Ko so o vsem tem razpravljali v starem odboru, so bila mnenja glede nujnosti sklica izrednega zbora in volitev enako deljena. Glas predsednika dr. Tischlerja je končno odločil v korist mlajšega dela.

Na občnem zboru je bila predložena le ena lista, na kateri ni bilo dr. Inzkovega imena. Ta je nato izjavil, da ne misli kandidirati. V novem odboru so dr. Joško Tischler kot predsednik, dr. Reginald Vospernik kot prvi podpredsednik, dr. Matevž Grilc kot drugi podpredsednik, Filip Warasch kot tajnik, Karel Smole kot njegov namestnik, prof. Jože Wakounig kot blagajnik.

Do sprememb je moralo slejkoprej priti, ker je bilo že dalj časa čutiti, da postaja mlajši del koroškega Slovenstva nestrpen in zapada v vse večji radikalizem spričo postopnega nemškega pritiska na slovensko manjšino. Ako zmernejšim radikalom ne bi uspelo zdaj, potem bi slejkoprej prišlo do globlje diferenciacije na široko, kjer bi skrajnejši radikali vzeli vajeti v svoje roke. Dasi še vedno obstaja možnost, da skrajno krilo tudi zdaj ne bo zadovoljno, je vendar večja verjetnost, da politična akcija le ne bo prešla legalnih in humanih meja. O tem pa seveda ne bo odločala samo slovenska manjšina, ampak v prvi vrsti Nemci sami s svojo politiko. Če Nemci ne bodo zagotovili naravnih pravic slovenski manjšini in bodo gnali stvari še dalje na nož, potem bo stališče slovenskih ekstremnih radikalov ojačano in onih zmernih omajano. Z njim pa seveda tudi izredno močna moralna pozicija vodnika dr. Tischlerja. V tem primeru so izgledi za mirno rešitev slovenskega vprašanja na

[Zaključek uvodnika na 15 str.]

STANE DOLANC - TITOV NASLEDNIK ?

Dne 11. maja je pravkar na novo potrjeni tajnik Izvršnega biroja Jugo-partije, Stane Dolanc, na posebni časopisni konferenci priznal, da je Tito "utrujen" in da ga bodo zato razbremenili "gotovih odvečnih funkcij," nato pa je dodal, da je seveda Tito še vedno predsednik republike in partije in da "mi vsi želimo, da bi to ostal, dokler bo mogoče."

Naravno je, da je to prvo javno priznanje Titovega postopnega umikanja sprožilo nova, bolj konkretna ugibanja o njegovem nasledstvu. V Jugoslaviji se seveda o čem takem še ne sme na glas govoriti. Poročila dopisnikov in uvodniki uredništev zahodnega tiska pa več ne puščajo dvoma, da so v Jugoslaviji že v teku neposredne priprave za po-titovsko dobo. Po Dolančevi tiskovni konferenci sta oba vodilna ameriška dnevnika - THE NEW YORK TIMES in THE WASHINGTON POST - videla dovolj znakov za zaključek, da Tito odhaja in si je "izbral" Staneta Dolanca za svojega naslednika. Ker je ustavno dopolnilo XXXVI iz leta 1971 že poskrbelo za kolektivno predsedstvo zvezne republike, je sedanje govorenje o Dolancu kot Titovemu nasledniku razumeti v tem smislu, da bi Dolanc v danem trenutku postal dejanski šef Jugo-partije; to bi se utegnilo zgoditi na prihodnjem partijskem kongresu, ki ga že spolno paro pripravljajo za prihodnje leto; lahko tudi preje ali pozneje.

PONOVITEV 'POSEBNE SLOV.VLOGE' V JUGOSLAVIJI

Nenadna ugibanja o Dolancu kot Titovemu nasledniku kličejo v spomin nenadne spremembe v predvojni Jugoslaviji poleti 1928, ko je po skupščinskem umoru Stjepana Radića obstoj Jugoslavije bil na kocki. V tej krizi se je kralj Aleksander obrnil na Dr. Antona Korošca, da sestavi novo vlado. (To je dejansko bilo že drugič, da so Slovenci "rešili Jugoslavijo"; prvič so jo v ustavodajni skupščini leta 1921, ko so po odhodu Hrvatov Slovenci ostali v njej vključeni srbski majorizaciji, ki je nato oktroirala unitaristično in centralistično vidovdansko ustavo.)

Koroščeva vlada je Aleksandru dala pol leta, da bi pripravil potrebno reorganizacijo večnarodne države. Namesto tega je kralj 6. januarja 1929 nenadoma ukinitel ustavo in proglasil dvorsko - vojaško diktaturo brez nove ustave. Dr. Korošec je vključil v tej prevari še enkrat rešil jugoslovanski videz v bistvu srbskega režima, ko je takoj po puču stopil v vlado generala Petra Živkovića. Po enem letu je Korošec odstopil, ker je videl, da iz te diktature ne bo ne demokratične ne zvezne rešitve. V Beogradu so Korošca poslej "nadomeščali" menjajoči se slovenski manjšinski politiki, Korošca pa je kralj poslal v internacijo.

Po umoru kralja Aleksandra je dr. Korošec zopet poskusil "rešiti Jugoslavijo," ko je z Milanom Stojadinovićem sestavil novo vlado s tihim mandatom, da pripravi sporazum s Hrvati in prehod v demokratično in zvezno preureditev države. Za ta cilj je dr. Korošec

celo žrtvoval slavno in priljubljeno tradicijo Slovenske ljudske stranke s tem, da jo je z delom srbskih radikalov in bosanskih muslimanov integriral v "Jugoslovansko radikalno zajednico" (JRZ), ki ji niti niso dali slovenskega šo - imena. Ko se je Stojadinović tudi še po decemberskih volitvah leta 1938 tako v zunanji kot v notranji politiki bolj in bolj odmikal od cilja demokratične in zvezne preureditve, je dr. Korošec sprožil krizo njegove vlade in povzročil, da je Stojadinovića nadomestil Dragiša Cvetković, ki je nato z dr. Vladimirom Mačkom sklenil sporazum za ustanovitev posebne banovine Hrvatske z začasnimi mejami in pristojnostmi.

Slovenska vloga "reševanja Jugoslavije" je tokrat na videz uspela. Toda večina srbskih politikov hrvaškega sporazuma ni priznala in tako tudi ni prišlo do splošne zvezne preureditve in nove demokratične ustave. Z nenadno smrtjo dr. Korošca decembra 1940 je dejansko bil pokopan tudi njegov cilj demokratične zvezne Jugoslavije, za katerega je on tako potrpežljivo in spretno žrtvoval svoje izredne državniške sposobnosti. Komaj tri mesece po Koroščevi smrti je v Beogradu prišlo do drugega srbsko - vojaškega puča, ki mu je v desetih dneh sledila osna invazija in razbitje - pa tudi samo - razkroj - Jugoslavije v osem okupiranih in anektiranih kosov.

BO DOLANC USPEL ?

V luči te zgodovine je treba sklepati, da se Dolanc zaveda, zakaj ga Tito želi za naslednika. Čeprav gre za politiko in spletke v okviru komunističnega sistema, je tu vendarle vzporednica predvojni "posebni slovenski vlogi" v Jugoslaviji. Po vojaško - "dvorskem" puču na generalski pristavi v Karadjodjevem 1. decembra 1971 so odnosi med Srbi in Hrvati v Jugoslaviji mutatis mutandis podobni onim iz poletja 1928. V teh razmerah Tita ne more naslediti niti Srb niti Hrvat. V teoretični izbiri med Macedoncem, bosanskim Muslimanom in Slovencem je slednji tudi danes najbolj naraven "rešitelj"; Macedonci so Srbom "vzeli južno Srbijo," bosanski Muslimani pa premočno simbolizirajo nedeljivost in nedotakljivost Bosne in Hercegovine, ki ju hočejo zase tako Srbi kot Hrvati. Tako ostanejo le Slovenci, s katerimi noben drugi narod Jugoslavije nima ozemeljskih sporov ali globoke zgodovinske - čustvene sovražnosti.

Toda Stane Dolanc ni drugi Anton Korošec; to vključ njegovemu nedvomno vplivnemu položaju v Jugo - partiji niti ni Edvard Kardelj. Primerjalno gledamo, v njenem političnem okolju in času niti eden niti drugi nima podobne politične teže, kot jo je v drugačnih zgodovinskih okoliščinah imel dr. Korošec tako na Dunaju kot pozneje v Beogradu. Dobro je zadel uvodničar v THE NEW YORK TIMES-u, ko je dne 18. maja pod naslovom "Ko Tito postaja utrujen" napisal o izgledih Staneta Dolanca: "... Tito je očitno izbral za svojega naslednika Staneta Dolanca, 47-letnega Slovenca Neizbežna je sumnja, da je mnoge zadela čistka zato, da bi očistili

pot za g. Dolanca. Toda Tito je še zelo živ in bi utegnil okrevati v svojo polno moč in viharo energijo. V tem primeru bodo g. Dolancu pretile podobne nevarnosti, kot so zadele prezgodaj označene naslednike v drugih komunističnih državah. Pa tudi, če bi Tito nenadoma postal popolnoma nesposoben ali bi izginil s pozorišča, g. Dolanc ne bi imel lahkega položaja. Čistke niso izločile vseh ambicioznih figur z jugoslovanskih vladajočih vrhov; in osnovne narodnostne, gospodarske in druge napetosti niso niti približno rešene G. Dolanc (ima) vse neugodnosti, ki jih razodeva njegova primerjava z orjakom Titovega kova."

KONFEDERACIJA ALI RAZCEP

Ena najbolj značilnih spontanih reakcij v Beogradu neposredno po vojaškem puču 27. marca 1941 je bila, da do puča ne bi bilo prišlo, če bi dr. Korošec ostal živ; dobri poznavalci predvojnega Beograda so bili intuitivno prepričani, da bi Korošec bil pravočasno zaslutil ali zvedel za pripravljene vojaški pučin bi sprožil uspešne preventivne ukrepe. Tako je bilo merilo dovršenega politika v predvojnih beograjskih razmerah.

Znaki so, da je decemberski puč 1971 v Karadjordjevem bil v svoji protihrvaški ostrini Titu vsiljen, da pa brez njega kot "žive legende" ni bil izvedljiv, neka tako oz. še bolj - zopet mutatis mutandis - kot so marčni pučisti leta 1941 bistveno potrebovali dr. Mačka in dr. Kulovca, katerih vlado so ravnokar vrgli. Titu se je maščevalo, da junijski amandmani niso konfederirali tudi vojske, ki je tako obdržala v svojih rokah usodo ustavnih sprememb. Namesto, da bi Tito mirno in preudarno izvajal napovedano in potrebno konfederativno preureditev, je Karadjordjevo sprožilo dinamiko čistk, ki ni le uničila edinstvene pripravljenosti Hrvatov za novo zvezno sožitje, temveč je kmalu spodnesla tudi realistične reformatorje v Srbiji in Sloveniji.

Ko pa Tita ne bo več, ko bo kot privid izpuhtela v nič njegova "živa legenda," zgolj pretekli simboli in besedne obljube ne bodo več štel. Treba bo v hipu prepričati z jasnimi dejstvi. Če bo Stane Dolanc res nasledil Tita, ne bo mogel čakati, kaj bo prinesel naslednji dan. Moral bo predočiti narodom Jugoslavije poslednjo resnico: "Če hočemo še živeti skupaj, moramo sedaj, ko smo brez Tita, naše medsebojne odnose urediti tako, da bi ti mogli preživeti tudi ključno preizkušnjo popolne svobode." Nasilno neodpravljljive razlike, nakopičena nezaupanja in stari računi so toliko, da si je prostovoljno sožitje mogoče zamisliti le še v odkrito dogovorjenem in stvarno zavarovanem konfederativnem okviru. Treba se bo vrniti k zamolčanim ustavnim amandmanom iz leta 1971 kot osnovi za nadaljnjo dopolnitev zvezne preureditve. Predvsem bo treba konfederirati vojsko, predno bi Dolanc sam padel kot prva žrtev petega vojaškega puča v Beogradu.

Ker Stane Dolanc ni drugi Tito, ne drugi Korošec, si ne bo mogel privoščiti njune potrpežljive osebnostne politične taktike. On bo moral naglo zadovoljiti težnje narodov, ki niso pripravljeni na še eno vojaško-prisilno Jugoslavijo po odhodu Tita. Če bi Beograd še enkrat kaj podobnega poskusil, je treba resno računati z

razcepom in odcepom. Že se sliši, da so iz take "tretje" Jugoslavije Hrvati pripravljeno oditi tudi za ceno okrnjenih mej sedanje hrvaške republike. In kako naj potem Slovenija zopet "reši Jugoslavijo" ?

ZUNANJEPOLITIČNE UTVARE

Dr. LJUBO SIRC

Jugoslovanski komunisti so 13. maja kakor vsako leto slavili dan varnostne službe (najnovejše ime za Udbo). BORBA je 14. maja objavila Titovo pismo s čestitkami, v katerem je pozval politično policijo, naj brani "našo" revolucijo ob podpori delovnega ljudstva. V drugih voščilih so tajno policijo omenjali kot "instrument politike delavskega razreda," ki preprečuje "kakršnokoli akcijo, nasprotno liniji in politiki Zveze komunistov." Mitja Ribičič, bivši zvezni predsednik vlade in sedaj član zveznega predsedništva, je prispeval izjavo, da so tajni policisti "nosilci socializacije obrambe človeških pravic" ter da branijo "socialistično in razredno politiko" predsednika Tita.

Značilno je, da je prav ta udbovec Ribičič predsednik partijske komisije za mednarodne odnose, ki naj bi pripravila material za deseti kongres. V članku, objavljenem v KOMUNISTU 22. marca 1973; je Ribičič poudaril, da so se bili padli komunistični voditelji (med njimi trije bivši zunanji ministri) odpovedali "razrednim pozicijam naše zunanje politike" pod vplivom nacionalizma, liberalizma in tehnokracije. Predsednik Tito sam je v intervjuju z VJESNIKOM 23. februarja 1973 napadel nekatere "naših ljudi," zadolžene z zunanjo politiko, da so enačili Sovjetsko zvezo z Zedinjenimi državami. Po njegovem, je tako stališče "nelogično" in "napačno," ker je Sovjetska zveza "socialistična dežela in ni zapletena v vojno." Nesoglasja zaradi Češkoslovaške so premagana in Sovjetska zveza sedaj dela za mir ter podpira vietnamsko ljudstvo in druga osvobodilna gibanja. Tito je tako in tako mnenja, da so nekatere vojne pravične in druge nepravilne. Vse kaže, da so po njegovem vojne, ki jih vodijo komunisti, upravičene, ostale pa ne.

Po drugi strani je skupna izjava po Gierokovih razgovorih s Titom v Jugoslaviji dala nerazvrščenim spričevalo (BORBA, 9. maja), da je njihov boj proti imperializmu, kolonializmu, neokolonializmu in eksploataciji pomoč socializmu kot svetovnemu procesu; in da je koeksistenca ozko povezana z naraščanjem vpliva delavskega razreda in drugih progresivnih sil in z mirovno politiko socialističnih dežel. Glede na tako razlago neuvrščenosti (in besedah je treba dati njihov komunistični pomen), Titu ni bilo težko zatrditi, da Jugoslavija nima namena opustiti svoje "neuvrščene zunanje politike" in tako po besedah TIMESA (24. aprila) "demantirati glasove o približevanju Rusiji."

Titu se je Moskvi komaj treba približevati, saj sta ideološko tako in tako stalno na skoraj isti liniji. Seveda je težko doma neprestano podčrtavati razredno borbo, karkoli že to pomeni, obenem pa v zunanji politiki sodelovati z demokratičnimi državami. Smešno je pri vsem tem, da Jugoslaviji preti nevarnost le od tistih dežel, ki jih Tito najbolj hvali in solidarnost s katerimi najbolj

poudarja. Komaj si je mogoče misliti, da bi Združene države napadle Jugoslavijo, prav lahko pa, da bi jo Sovjetska zveza.

Tega se zavedajo tudi Tito in eksponenti njegove politike. Zato vedno znova skušajo izpodbijati doktrino Brežneva, da sme Sovjetska zveza skrbeti za socializem v drugih državah in ga po potrebi zavarovati z vdorom svoje vojske. Iz bojazni pred tem, da bi tako usoda utegnila zadeti prav nje same, se tudi na konferenci za evropsko varnost in sodelovanje v Helsinkih niso solidalizirali z varšavskim paktom, marveč so se skupno z Romuni kazali zavzeti za neodvisnost malih držav. Ves čas so se trudili tudi vsaj v besedah, da bi na konferenco povabili sredozemske države, to se pravi predvsem vse Arabce. Tito bi ob tem blestel s svojo klijentelo, medtem ko bi konferenca skoro gotovo nasledla na plitvinah mediteranske teatralnosti.

Kljub vsemu poudarjanju, kako neuvrčenost krepi delavski razred in socializem, je Stane Dolanc ob Gierkovem obisku dal intervju "TRIBUNI LUDU," v katerem je poudarjal enakopravno sodelovanje in pravico vsakega naroda na samostojno pot v socializem. Temu se jugoslovanski komunisti s Titom nikakor ne morejo izogniti kljub svojim dogmatičnim simpatijam za "socialistično" Moskvo: tako prihajajo do paradoksa, da zmerjajo Ameriko, obenem pa upajo, da jih bo branila, kakor jih je že, če bi jih Brežnev napadel.

Seveda je Dolanc tudi govoril o tem, da so izven-blokovske države platforma za "demokratizacijo mednarodnih odnosov," pri čemer demokracija v njegovem jeziku pomeni širjenje komunističnih idej. Napredne (beri Titu všečne) notranje - politične reforme prav tako premagujejo zaostalost in družbeno politični status quo ter vplivajo na reševanje mednarodnih problemov.

Še bolj jasne so postale utvare, ki so si jih Titovi ljudje delali o gospodarski izmenjavi s Sovjetsko zvezo. Pred letom dni so s fanfarami objavili, da bo Moskva dala Jugoslaviji okoli pol milijarde dolarjev kredita za gospodarski razvoj in da se bo trgovina znatno razširila. Te sovjetske koncesije so bile mišljene kot podpora Sovjetske zveze Titovemu poostrenemu notranjemu kurzu in kot dokaz, da Tepavac, Nikezić in Popović nimajo prav. Sedaj gospodarski odnošaji z Moskvo tako šepajo, da je BORBA objavila daljši članek pod naslovom "Počasnejši tempo" in je ta članek prinesel tudi Tanjug.

Medtem ko je gospodarska izmenjava leta 1969 znašala \$374 milijonov in je do lani narasla na \$640 milijonov, bi morala letos narasti samo na \$650 milijonov. Toda v prvih štirih mesecih je Jugoslavija izpolnila le 91 odstotkov svojih obveznosti, Sovjetska zveza pa celo samo 76 odstotkov. Kreditnih dogovorov so sklenili za \$40 milijonov, dasi dogovor o pol milijarde velja samo do 1. 1976. Skratka, grmenja je bilo spet precej več kot dežja.

Naivno je bilo pričakovati kaj drugega. Kljub socializmu ali prav zaradi njega je sovjetska zmogljivost precej majhna. Povrhu mora Sovjetska zveza plačati zaradi slabe žetve uvoženo žito in rajši izvažati surovine na tržišče, kjer dobi svobodne devize, ne pa v Jugoslavijo. Skratka razočaranje? Toda v isti številki

TIMESA, v kateri je poročilo o Titovih težavah z moskovsko trgovino, je prav tako poročilo o sovjetskem deficitu z zahodno - evropskimi državami in Ameriko.

Tito pač sanja o tem, kako bo obrnil trgovino na Vzhod in v nerazvite dežele, da se izogne zahodnemu vplivu, njegove sanje pa so šle povodi, ker nimajo nobene pametne osnove razen njegovega starokopitnega marksizma. Nekateri očitajo Sovjetski zvezi, da cinično krši dogovore, če se ji zdi, in da se ravna skrajno sebično. Morda je to res, toda precej slabše je, da Sovjetska zveza nima zadostne zmogljivosti, da bi kogarkoli podprla. Nima je pa zaradi svoje zastarele gospodarske teorije. Brežnev se trudi na vse kriplje, da bi dobil pomoč od Zahodne Evrope in Amerike, predsednik Tito pa istočasno nima boljših idej kot približevanje Moskvi.

Ob govoru predsednika skupščine SRS Sergeja Kraigherja:

UNIVERZA JE MONOPOL?

Medtem ko so na Hrvaškem odprli drugo hrvaško univerzo na Reki in imajo v Srbiji že štiri, v Beogradu, Novem Sadu, Nišu in Prištini, je do prepotrebne druge slovenske univerze v Mariboru, po zadnjih znakih sodeč, še daleč.

V petek 25. maja, ravno na rojstni dan predsednika Tita, je osrednji slovenski dnevnik prinesel hrupno poročilo o pogovoru Sergeja Kraigherja z visokoškolskimi predstavniki iz Maribora, pod naslovom "Ne dve univerzi," Kraigher je v pogovoru svetoval visokošolnikom iz Maribora, naj ne vztrajajo pri nazivu druge slovenske univerze, ker se za tem skriva precej konservativne miselnosti.

Sergej Kraigher ni sicer povedal, kakšen naziv naj poleg univerze označuje še v narodni in mednarodni javnosti neko visokošolsko središče, zato se vsiljuje vprašanje, ali ne gre mogoče za novo mahinacijo ljubljanskih centralističnih krogov, ki pod pretvezo kvalitete koncentrirajo svojo izključnost in dušijo slovenski prostorski razvoj.

Tam kjer ti krogi čutijo položaje in denar, tam krčevito tiščijo svoje monopole, ali pa jih na novo ustvarjajo, pogosto tudi pod pretvezo ideološke pravovernosti, pa naj preostali slovenski prostor tudi crkuje. Isti primer kot pri univerzi je tudi pri železarnah, elektrarnah, trgovini (kar polovica jo gre skozi Ljubljano) itd. Ob takih primerih se je čuditi, da slovenskega pomorstva niso koncentrirali v Ljubljano (mogoče zaenkrat še premalo donša).

V izjavah Sergeja Kraigherja, ki vidi konservativno miselnost tudi v sami besedi univerza, je tista komponenta anarhizma, ki je po zaslugi sanjaškega utopizma slovenskih komunistov oropal povojno Slovenijo vsakega mednarodnega upoštevanja, za razliko od srbskih ali hrvaških komunistov, ki so videli mednarodnost tudi v upoštevanju lastne narodnosti. Zato ne Zagreb in še manj Beograd nista izolirana od svetovnega političnega dogajanja. V izolirani Sloveniji pa morejo klasične predstave o hierarhični vzvišenosti centraliziranih struktur, utopični naprednosti, ki je le v zapletenosti novih izrazov, kateri označujejo pogosto zastarelo in nekvalitetno, ter vsi drugi pojavi miselnega nereda, služiti edino še kot kulise navadnemu dobičkarstvu.

R.D.

Kako je

KERMAUNER RAZTRGAL VIDMARJA

/ V naslednjem ponatiskujemo daljši članek Tarasa Kermaunerja, ki so ga objavili lani jeseni ljubljanski PROBLEMI. Kot se bodo morda nekateri bralci spomnili, je naš Ivan Stanič lani v juniju (KT 396) v svoji rubriki 'Ob robu' poročal in komentiral Vidmarjev napad na pisce v PROBLEMIH. Ker je Vidmarjev napad prineslo ljubljansko DELO, je tudi Kermauner tam skušal odgovoriti. Kot je bilo pričakovati, DELO tega ni hotelo objaviti - zato je odgovor izšel v PROBLEMIH. Zaradi dolžine nismo mogli objaviti preje. Ur/

Josip Vidmar prav rad navaja Cervantesovega Don Kihota, Tisti dan mi je prišlo na misel: kaj pa če čuti med tem junakom in sabo kakšno globljo sorodnost? Morda meni, vsaj tako izhaja iz njegovih zapiskov 'K našemu trenutku'; da je sam, da je neskončno vztrajen v obrambi časti svojih idealov, brezkompromisen, zavzet za drugačen svet? Morda, Vendar bi bilo treba takoj pokazati tudi na lastnosti, ki oba junaka ločijo. Don Kihot je bil socialno zares sam; pomoč dobrega Sanče mu je bila le v človeško oporo, prav nič mu ni pomenila v socialnem konfliktu okoljem. Don Kihot si take pomoči sploh ni želel. Bil je sam, ker je hotel biti sam. Odsel je od doma, zapustil esteblišment, položaj v hierarhiji družbe, vse institucije in se podal na pot boja, v katerem je nameraval realizirati določene ideale; sam, se pravi: na eni strani je bilo vse zlo sveta, vsi, na drugi človek časti s svojim idealom in neskončno voljo po Pravem. Vidmar ravna povsem drugače. Že vsaj trideset let je priključen vladajoči organizaciji kot njen ne povsem stranski član, nemalo časa je izvajal v njenem imenu kulturno politiko, niti najmanjše želje ne kaže, da bi to organizacijo zapustil in se znašel sam ob nji ali celo, sporadično, nasproti nji kot organizaciji, niti enkrat nismo opazili njegove želje, da bi se odrekel socialnih časti, da bi lahko tem bolj čist - in sam - ohranil človeškoabsolutne, da bi zavrnil vodilna mesta v družbeni hierarhiji, da bi sploh storil kaj takšnega, kar bi ga moglo pripeljati v temeljno sorodnost z Don Kihotom. Vidmar je spreten borec znotraj institucij in družbe. Čuti se osamljenega, ker meni, da tiste socialne sile, ki jih hvali in, po lastnem prepričanju, brani, ne razumejo dovolj ali skoraj nič njegove borbe, da ga puščajo na cedilu, da so se v svoji praksi, to je vsebini, ne formi, nekoliko korumpirale in niso več načelne, da sklepajo kompromis s slabo realiteto in dovoljujejo, da gredo stvari, kakor gredo, se pravi po zlu. Ne napada jih, ker bi sam hotel biti - in ostati - zunaj njih, ker bi jih imel zavoljo njihove narave za problematične ali odvečne, ampak narobe: ker so premalo angažirane v istem boju kot on, ker mu premalo pomagajo, ker ne opravljajo svojih dolžnosti. Že ko se je pred tridesetimi leti srečal z zgodovino, se je odločil in ta njegova odločitev velja še danes: osamljeni človek ne pomeni nič, zgodovinske sile ga zmerom pregazijo - kot so Don Kihota. Zgodovinske sile pa so, tako meni, socialno-politične sile, organizacije in institucije, ki imajo praktično socialno moč, ki družbo organizirajo, vodijo in usmerjajo. Človek duha mora med več takšnimi silami le izbirati, najti prave ali najbolj prave, se jim pri-

družiti, potem pa igrati na njihovo karto, po njihovi temeljni logiki, kot njihov eksponent, v primeru pa, da zatajijo in niso več na nivoju lastne zgodovinske naloge, programa in projekta, postati celo njihov kritik, prerok, ki jih lasa in opozarja, naj se spet vrnejo na pravo pot.

Struktura, kakršno smo opisali, je zares povsem različna od Don Kihotove; sorodnosti obeh junakov so le navidezne. Vidmar hoče imeti zaščiten hrbet, njegova naloga je skrb za javno varnost, za zaščito družbe. Don Kihot velikih idealov, za katere se je boril, ni videl uresničenih v družbi, hotel jih je uresničiti sam; njegova pot ni peljala skozi institucije. Vidmar teh - svojih seveda - idealov sicer prav tako ne vidi do kraja uresničenih v družbi, vendar mu je to le pomota, začasno stanje, položaj, za katerega je kriva premajhna odločnost družbeno-političnih organov, ki niso pripravljene črtati iz "našega knjigovodstva" hudobnega Merlina, zlih sil, vnašajočih v naš socialni svet zmedo, nered in moralni razkroj.

Vidmar se pravzaprav ne bori sam; z Merlinom se ne spopada v viteškem duelu, na viteškem turnirju, kopje zoper kopje. Njegovi zapiski 'K našemu trenutku' so opozorilna sirena, kriki gozdne živali, ki opozarjajo na nevarnost, zahteva, vsakih štirinajst dni znova postavljena besna zahteva, naj socialno-politične sile posežejo vmes in Merlina - nihiliste - likvidirajo. Vidmar, ki je razumen mož, ve, da z zlokobneži ne bo mogel opraviiti sam, zato mu njegova logika narekuje: S Problemi naj se zgodi enako, kot se je s Perspektivami, kružno jedro je treba izločiti, to pa lahko stori samo družbena moč; ta vzame denar - ker ga da, ta prepove izhajanje revij in knjig - ker jih dovoli. Obstoji samo tisto, kar je dovoljeno. Obstajati sme samo tisto, kar je dovoljeno - kar je dovolila socialno-politična sila, ki je na oblasti, se pravi oblast sama. Ideali so nič, če niso realizirani v konkretni družbi, če se ne kažejo v institucijah. Samo za takšno realiteto se splača boriti, Don Kihotove sanje so iluzija - pragmatična - nemoč. Da, tu je temeljna razlika med Vidmarjem in Don Kihotom. Prvi verjame samo v konkretno, brutalno, telesno socialno moč, idealov brez te moči ni ali so farsa pesnikov - sanjačev, Vidmar ne pozna sanj, ne pozna tveganja, ko gre nekdo samotni iskat tega, česar ni v družbi, a je v njegovem srcu, srce pa mu pomeni največ: silo, ki ga ne izpusti iz rok in mu narekuje, kam naj stopi njegova noga, pa čeprav v močvirje, med gade in galjote in v praznino. Tako je ravnal veliki Don Kihot, ki je verjel, ker je sanjal: ker je verjel v sanje, Vidmar pa verjame samo v kol in uzdo in predpis in cenzuro in avtoriteto in v vse običajne pripomočke državne politike.

Vendar mi ta hip ni do tega, da bi protestiral zoper te pripomočke. Vem, da so neogibni, da jih bo socialna moč uporabljala še dolgo časa, dokler bo človek tak, kakršen je. Ne delam si iluzij, da bi se dalo živeti brez njih. Računam z njimi. In nisem prav nič alergičen nanje, ker jih čutim kot usodo. Alergičen pa sem, to priznam, na ideologe, ki te pripomočke skrivajo, preinterpretirajo, prebarvajo: ki govorijo, kako so ta nelepa sredstva v službi Pravega, Dobrega, Človeškega. Upira se mi Vidmar, ki je z neko relativno ugodno kulturno situacijo - recimo na Slovenskem v zadnjih petih letih - skrajno nezadovoljen, ker njegovemu ni v skladu z nekimi idejami, in zategadelj zahteva, da jo je treba z omenjenimi pripomočki, to je s silo, s terorjem, spremeniti. Rekel bi: naj živijo sanjači, blagor jim in blagor nam, če so in če jih je več, dodajam celo: naj živijo oblastniki, opravljajo grd in težak posel, roke so jim umazane, a držijo nekakšen red; ne, ni jim lahko, ko morajo nedolžno - nevarne sanjače v imenu tega ubijati. Pravim pa: dol z ideologi, ki to ubijanje zahtevajo in ga razglašajo za realiziranje pravih sanj, dol torej s sanjači, ki ne sanjajo sami, v samotnem sedlu samotne La Manche, ampak skušajo - svoje - sanje udejaniti v družbi, v instituciji, jih prikleniti na tla, prisiliti vse ljudi, da živijo po njihovi meri, pa čeprav imajo sami morda - in prav verjetno - drugačne sanje. To je zloraba sanj, vzklikam. Najhujše, kar se človeštvu lahko primeri, so sanjači na prestolu, Kaligule, Neroni, Stalini: sanjači, ki sanjajo z orožjem in merijo uspešnost sanj po prelitih krvi in zatiranju vsega, kar se od teh sanj loči. Vidmar ni Neron, seveda ne, ni Smoletov Kreon, še malo ne; je pa Teiresias, hujskač in ideolog. Ne verjamem, da se mu bo ta hip posrečilo Kreona nahujskati; Kreon sodi po drugačnih kriterijih, njemu je do reda in miru v državi, ta red vzdrževati je njegova prva naloga. Kreon je funkcionalist, na Antigono položi svojo kruto roko šele takrat, ko je ta red ogrožen, ne pa, ko so ogrožene Teirezijeve sanje. Ni pa seveda rečeno, da v določenem trenutku Teirezijevi razlogi Kreonu ne pridejo prav - tedaj namreč, ko se sam odloči za nasilje in potrebuje pesniško-ideologijo opravičilo zanj. Tu pa tiči tisto, kar se mi najbolj upira. Pristajam na logiko: politik naj se opravičuje sam, njegova nasilje bomo cenili in mrzili glede na realne socialne uspehe družbe, ki jo vodi, ne pa glede na ideale; a mučno in odvratno je, kadar se pride kulturni delavec ponujati, da bi oblastnikovo nasilje že vnaprej opravičil, ga povsem odvezel krivde, če je le pripravljen, ta politik, nekaj nasilja usmeriti tako, kot je to kulturnemu delavcu pogodu.

Prišli smo do druge točke tega razpravljanja, Vidmar, ki ni, kot smo ugotovili, nikakršen samotnež, nikakršen sanjač, individualist, anarhist, pesnik, ampak nekdo, ki skrbi za socialno uresničevanje idealov, torej nekdo, ki mu gre predvsem za družbo (ne za ideale), je v skladu s tem človek, ki zastopa - in eo ipso mora zastopati - določene socialne interese. Prešeren in Cankar, oba velikana, na katera se Vidmar tako rad sklicuje, a prav po nemarnem, sta sicer želela uresničitev idealov, sanj, človečanskih želja v družbi, vendar sta sanjala o

prihodnji družbi, o čisto drugačni; to uresničitev sta postavljala v (daljno) prihodnost, v čas in svet, ki ga (še) ni; nikoli jima ni prišlo na misel, da bi zahtevala uresničitev od Metternicha, Franca Jožefa, Bleiweisa ali Šušteršiča. Prešernov slovenski narod in Cankarjev slovenski delavski razred sta bili stvari v nastajanju, še zelo negotovi, še neinstitucionalizirani, skoraj sanji. Oba sta brnila prohodnost teh sanj, v zdajšnjosti pa sta bila hudo sprta z realnimi socialno-političnimi silami z elitami, ki so vladale in se za - svoje - sanje borile. Bila sta zares sama, bohema, anarhista, deklasiranca, izvržena iz socialne fakticitete v prihodnost, ki pa ni bila nikaka trdna, jasna, zagotovljena, temveč kar se da negotova, pesniška, sanjska prohodnost. Nista se vezala niti na kmeta - tega sta zapustila in izdala - niti na meščanstvo, v to se nista zmogla vključiti, Cankar je celo ob proletariatu, ki ni bil še nič, stal tako kot Jerman ob Kalandru; simpatiziral je z njim kot z razredom, ki je potisnjen v stran, brez posesti, soroden vagabundom in sanjačem. Še manj sta se vezala na Cerkev ali na avstrijsko državo. Vidmar ravna povsem drugače. Če mu je kaj tuje, potem mu je vagabudstvo, deklasiranost, bohemstvo (s tem pa seveda tudi osamljenost: stanje "vmes"). Anarhično pozicijo ima za izdajstvo: za izdajo tega, kar je edino pravo: ne idealov, ampak konkretne družbe in družbenosti. In ima prav: deklasiranost osamljencev je metodično izdajstvo glede na kakršnokoli obliko esteblišmenta. Prešeren in Cankar sta bila odgovorna samo svojemu delu, svojemu srcu, se pravi svojim sanjam, a nobeni obliki fakticitete. To sta sicer uporabljala, se v nji gibala, a tako, da sta jo nenehoma devalvirala, in nič, prav nič jima ni bilo do nje. Vidmar pa je realen, konkreten zastopnik realnih, konkretnih socialnih slojev in njihovih interesov.

Na tem mestu ne bi ponavljal, o čemer sem že večkrat pisal. Lahko samo dodam in konkretiziram: Vidmar predstavlja ideološko sintezo dveh tradicionalnih elit, kulturniške in politične. Obe sta bili (in v svojih ostankih ali naslednikih sta še) ne le eshatološki, temveč je bilo zanju značilno, da sta se trudili ideale realizirati. Za politično je to nerazumljivo: ideali so program neke politike, njena ideologija, moralno-zgodovinska, globlja utemeljitev vsakdanje prakse. Bistvo politike je v socialnem življenju, ideali so lahko navzoči le tako, da nastopajo kot cilji ali sredstva v znotrjasocialnem agiranju. Manj razumljivo je to za kulturniško elito. Zdi pa se, in vrsta analiz to potrjuje (glej tudi zelo zanimivo knjigo Renata Poggiolija Teorija avantgarde, 1968), da je ravnala plast tako imenovane inteligence v vzhodnih evropskih deželah precej drugače kot v zahodnih (to velja seveda za devetnajsto stoletje, v katerem je ta inteligenca šele nastala). Tudi v Sloveniji se je inteligenca postavila v službo nastajajoče, razvijajoče se, kot narod oblikujoče se družbe, še več, poleg politične je bila glavna elita in motor tega formiranja. To funkcijo je morala prevzeti zaradi odsotnosti - narazvitosti - drugih slojev, tistih, ki so glede na svojo naravo neprimerne bolj poklicani, da družbo formirajo (industrijski, trgovci, uradniki, državni ideologi s celotnim šolskovzgojnim sistemom vred itd). Ker se slovenska družba ni

oblikovala na "naraven", se pravi zahodnoevropski način, spontano, glede na razvoj in diferenciacijo gospodarstva, ampak "nenaravno", glede na eshatološki plan, glede na ideale, ki naj bi jim gospodarstvo - fakticiteta - le služilo, je bilo razumljivo, da mora v takšnem položaju pomeniti inteligenca mnogo več kot bi sicer. Če je nastajanje naroda predvsem ustrežanje ideji naroda, ki jo pozna elita že naprej in jo mora socialno - ekonomsko - politična stvarnost šele dohite- ti (kar je bistveno različno od zahodnoevropskega raz- voja, kjer se je pojem narod rojeval šele z realnim nastajanjem naroda), potem so v družbi najpomembnej- ši tisti sloji, ki se ukvarjajo ravno s to idejo. Kajti ide- ja mora ostati trdna, jasna, kot svetilnik, da stvarnost ne bi zašla. (Bistvo življenja postane opredeljevanje za idejo naroda in zoper njo; zlo kot tako se realizira v narodnem izdajavcu.) Inteligenca kot sloj pomeni kom- promis, zlepek med specializiranimi kulturnimi pro- izvajalci, kot so pisatelji, glasbeniki, filozofi, igravci, knjigotržci, uredniki ipd. na eni in politiki na drugi strani. Kulturni proizvajalci sicer opravljajo svoj posel (pišejo pesmi, drame, urejajo revije in zalagajo knjige), ta posel pa ni avtonomen, ni zaprt v krog profesionalnih vrednosti, ki so kulturne vrednosti, temveč je ves čas odprt nasprotni politiki in družbi, bodisi kot njena kri- tika - kritika konkretne politike, ki ne realizira dovolj idealov kot biti družbe in naroda - bodisi, in to je vsaj enako pomembno, kot ustvarjanje ideologije, razčle- njevanje, propagiranje, zastopanje idealov vseh vrst, varovanje in obramba idej, ki jih mora družba s svojo politiko realizirati. Narod namreč ne more biti uspe- šen ideal, če bi bil le faktičen, "normalen" narod - kot so "drugi;" dodati mu je treba vrsto idealnih last- nosti: Moralo, Lepoto, Zdravje, Dušo, Kri, Smisel itn., lastnosti, deloma in pretežno sposojene iz religije in Cerkve. Kot so duhovniki ideologi Cerkve, tako je in- teligenca ideolog Naroda.

Očitno je, da so se znašli kulturni proizvajalci v dvojnem položaju: na eni strani kot proizvajalci avto- nomnih kulturnih vrednot, kot so literatura, glasba, slikarstvo ipd., na drugi kot proizvajalci, a še bolj propagatorji, branivci, uresničevalci eshatoloških, zgo- dovinsko odrešeniških, religioznih vrednot Naroda, s tem torej posebne vrste politiki (posvečeni politiki, politiki Svetega). Dogodi se še huje: njihova avtonom- na kulturna produkcija postane le sestavni del eshato- loškega načrta, avtonomne kulturne vrednote se mora- jo ravnati po mesijanski predeksistentni strukturi esha- tološke politike - odreševanja. Če se ne in kadar se ne, jih preostala inteligenca ter družbene elite razglasijo za nihilistične, larpurlartistične, prizemne, materi- alistične, kvantaške; tako so obravnavali celo Prešerna, ker je bil - v primeri s Koseskim - dosti slabši politični eshatolog, propagandist Naroda in mnogo bolj avtonom- ni producent kulturnih vrednot (poezije) ter hkrati, kar je v tesni notranji zvezi, deklasiranec (medtem, ko so bili Koseski in Toman, Gangl in Sardenko meščani - tudi Vidmar in Bor sodita v današnjo elitno drežbeno plast). Kulturni proizvajalec postane razdvojen tako v svojem delu kot v svojem socialnem statusu. V delu

se podreja obči nacionalno - odrešeniški ideologiji - edi- no ta ga dela v obdobju nacionalnega formiranja za po- zitivnega, smiselnega, koristnega, upravičenega - v družbenem življenju pa se mora vezati na vladajoče ali prihajajoče elite, torej na socialne strate, katerih naloga je urejevanje, razvijanje naroda - družbe. Na ta način postane narodni umetnik družbeno koristni član sveta; če pa se odloči - in v kakšni meri se odloči - za avtonomno produkcijo kulturnih vrednot, za inoviranje znotraj svojega profesionalnega medija (primerov je neš- teto: Kogoj, Osterc, Kosovel, Cankar, Prešeren, Jako- pič, Grohar itn.), ga družba izvrže, zanika kot nihili- sta, dekadenta, destruktivista, norca, bolnika, temačne- ža, škodljivca, zločinca, dokler se med njegovo produk- cijo in posameznimi socialnimi silami ne vzpostavi po- novno sodelovanje. Ko so nove socialne elite začele prisegati na Prešerna, Cankarja, Jakopiča, so de fakto njihovo delo politizirale in eshatologizirale (a za to je bilo v njihovem delu nemalo oporišč, saj so bili ti kul- turni proizvajalci že sami v sebi razklani med umetnost in socialnost in so že v svojem delu dajali tej socialnosti obsežen obolus, Cankarja in Prešerna kmalu po njuni smrti niso več brali kot umetnika, ampak kot narodova preroka, kot ideologa nove družbe, novih socialnih sil in elit (in so iz njihovega opusa izbirali samo tisto, kar je tej predstavi ustrezalo: Za narodov blagor in ne Lepe Vide, Hlapca Jerneja in ne Nine, Hlapce in ne Tujcev, Zdravico in ne Sonetov nesreče). Politika je nastopila v imenu Prešerna in Cankarja, v imenu slovenskih kul- turnih delavcev, ki da so se že od začetka prvi in naj- bolj izpostavljeni borili za slovenski narod, za realiza- cijo tega ideala, za njegovo materializacijo v tej ali oni (odvisno od karakterja politično - socialnih sil) konkret- ni družbi.

Sam mislim, da pomeni doba zadnjih dvajset let na Slovenskem, ki je Vidmarju, kar se tiče njene kul- ture, tako odiozna in zaničevanja vredna, začenjajoče se osvobajanje kulture izpod sužnosti (eshatološki) poli- tiki, začetek razdvajanja kulture in politike, kulturnih in političnih vrednot, nastajanje avtonomije kulture in avtonomije politike - družbe. V skladu s tem razdva- janjem se dogajajo bistvene spremembe tako v kulturi kot v politiki. Pisatelj začenja slediti le svoji avtonom- ni pisateljski logiki, njegovi teksti nehujejo biti svet odrešilni religiozni nadomestki, nacionalno in socialno budništvo, moralna pričevanja, humanistična ideologija. Politik pristaja na politiko kot igro možnega, ureja svet znotraj pragmatičnih - in avtonomnih - zakonitosti socialnega življenja in se otesa dolžnosti, da mora druž- ba, ki jo vodi ali ureja, dosegati neke predpostavljene ideološko - religiozne ideale. S tem ko spravi te ideale med staro šarq, se odreče nasiljevanju konkretnih živih ljudi v imenu teh idealov, najhujšemu terorju, ki je mo- goč; terorju sakralne države, ki skuša ustvariti ta ali oni raj na zemlji. Ravnati začenja v skladu s konkretnimi potrebami živih ljudi, ne pa predvsem v skladu z za- pisanimi mesijanskimi projekti. In umetnik ni družbi nič več dolžan; odgovoren je lastnemu delu, lastnim produkcijskim zakonom, ne pa generalnemu svetovno - humanističnemu planu. Zato je v odnosu do etablirane

družbe prav zlahka bohem, samotnež, izdajalec; njegovo delo ga celo silí v to, da je deklasiranec in neke vrste lumpen-proletarec. Politiki pa si spet poiščejo ideologe - kajti brez teh zaenkrat še ne gre, vsaka praksa hoče biti nekaj več od sebe, uresničevanje nečesa Višjega - med sabo, v svojih vrstah; politične ideologe - kar je lepo in prav, vsaj vemo, s kom imamo opraviti in kakšna je takšnega ideologa naloga. Kultura je dezideologizirana, družba politično ideologizirana; vsak kulturni proizvajavec se lahko vključi v družbene konflikte kot državlján, kot politik, pristaja na to ali ono politično ideologijo, se zanjo celo bori, ne da bi pri tem ta njegova - politična - vloga bistveno vplivala na kulturno, na njegovo profesionalno delo. Človek lahko živi dve vlogi - in več vlog - ne da bi jih nujno moral vse podrediti eni sami, se pravi vloge črtati in postati zelotski borec, ki svoje eksistence ne loči od svoje vloge, zanjo umira in tako neko relativno ideologijo - vlogo - s smrtjo sakralizira v absolutnost. Nastaja torej pojav, ki sem mu že večkrat rekel laicizacija družbe, avtonomizacija in profesionalizacija in stratifikacija in diferenciacija itn. delovnega procesa.

Vidmarjevi zapiski K našemu trenutku skušajo na histeričen in paničen način ta razvoj zaustaviti, blokirati, preprečiti. Njihov pisec bi rad restavriral slovensko strukturo, ki je veljala do vojne, rad bi podredil kulturo eshatologiji, estetiko morali, posameznika družbi in politiki, realno konkretno življenje konkretnih posameznikov togí, enkrat za vselej dani in sakralizirani ideologiji. Pri tem je naravno, da zastopa interese tistih socialnih plasti, ki jim je takšna blokada pogodu, saj v opisanem razvoju izgubljajo svoje privilegije. Kulturni delavec, ki je bil v opoziciji do esteblišmenta in se je ukvarjal predvsem s svojim avtonomnim delom, nikoli ni mogel priti v socialno privilegirano in odločujočo pozicijo; živel je ob strani. V privilegirano so ga potisnili - običajno po smrti - tisti socialno politični dejavniki, ki so ga (oziroma njegovo delo) uporabili in to privilegirano izkoristili kot podporo ali celo temelj svoji ideologiji. Avtonomni kulturni delavec ne more imeti interesa, da bi družbo urejal, da bi se ukvarjal s politikó in boril za ponovno ali primernejšo razporeditev socialne moči; le do tega mu je, da bi mu obstoječa politika zagotovila možnost dela (to je zanj sevedabistveno). V politikó se - kot v svojo drugo vlogo - vključuje le takrat, ko mu obstoječa politika njegovega dela ne dovoli ali ga preveč omejuje. Tedaj se bori za pogoje svojega dela, za svojo možnost. In preneha biti politik tisti hip, ko so osnovne delovne potrebe zagotovljene: kajti politika z njegovim (avtonomnim) delom nima skupnega nivoja in interesa. Vse drugače pa je s pripadnikom plasti, ki ji pravimo inteligenca ali razumništvo in katere temeljni interes - vloga, prikazujoča se njenemu nosivcu in drugim kot poslanstvo - je v tem, da proizvaja temeljne socialno - zgodovinsko - moralno - religiozne - vrednote, po katerih naj bi konkretna družba živila, naj bi jih spoštovala in realizirala. Tak razumnik - starega, tradicionalnega tipa - je v temelju politik ali celo nekdo, ki politikom nagaja, določa, kaj je njihov pravi posel. Brez takšnega razumnika - kot posameznika in kot plasti -

družba seveda ne more biti, tako pravi ta razumnik sam - saj je brez njega - brez njegovega čuvanja prave ideologije - družba izgubljena, pri priči pade v dezorientacijo, zmedo, odsotnost - pravih - vrednot, torej v nihilizem in konec sveta. Takšna plast je torej ne le potrebna, temveč med vsemi najbolj potrebna. Brez sukanca ali dežnikov se navsezadnje še da živeti, brez idealov ne; brez dežnikov smo samo reveži, brez idealov prenehamo biti ljudje.

Opisana logika je Vidmarjeva logika. In razumljivo, da je Vidmar besen tako na politike, ker premalo upoštevajo obstoj - ter potrebnost - te plasti (ki ji mimogrede - institucionalno - načeluje on sam), kot na razumnike same, da se v svoji nekdanji odrešeniško-politično veljavni funkciji sami odpovedujejo, umikajo v profesionalizem, ki ne more biti drugega kot zmeda in pomota in nihilizem (ker ne propagira, ker ne odseva eshatološke ideologije). Najbolj pa je, tudi to je umljivo, hud na tiste, ki po njegovem mnenju frontalno nastopajo zoper njegovo podobo o svetu in tako direktno uničujejo vrednostni svet in konkretno družbo, človeka samega in kulturo in ne nazadnje privilegirano tradicionalno kulturniško plast inteligence; tem velja njegov najhujši srd.

Seveda Vidmar ni slab računar. Na tradicionalno razumniško elito samo ne da mnogo; vidi, da je v rakroju in da sama iz sebe ne bo več dosegla svoje nekdanje pozicije in slave. To ve že dolgo; zato se že dolgo veže na risto politikó - ki se mu zdi potentna, za katero ve, da trdno drži oblast v rokah in da - kot dovolj monolitna organizacija - lahko v tej družbi marsikaj stori, če le hoče. Nanjo se obrača. Z njo drži - že trideset let, ne s konkretnimi kulturniki. Ona ima moč, da uresniči ideale, se pravi, da obdrži pri življenju elitno kulturniško plast; da jo celo spet naredi za koristno, potrebno, pomembno. Ve, da tudi ta politika izhaja iz eshatologije in da je uspela ravno zato, ker je obljubila radikalno realizacijo humanističnih vrednot; zato je na te vrednote še zmerom vezana. Opaža sicer, da jo je realni tok dogodkov precej spravil k pameti, jo izučil, da se ne da z glavo skozi zid in da konkretni ljudje ne morejo biti samo snov za uresničevanje svetovno-zgodovinskih projektov; ta snov se upira in dela težave. Politika je začela pristajati na realiteto, odkrivati, da je njena ideologija poleg eshatologije že od začetka tudi materializem, se pravi vedenje o gospodarski materialni, neduhovni, neidealistični determiniranosti sveta. Vendar še zmerom v marsičem niha med idealizmom in materializmom, med nasiljem v imenu ideje in produkcijo za konkretne potrebe. Vidmarja hrabri in mu daje možnost, da skuša zabiti svoj klin v občutljivo mesto. Vidmar poziva politiko zgolj v imenu eshatologije in arhiidealizma, v imenu svetovnih projektov, ki jih je treba brutalno - stalinistično, ždanovsko, teroristično - udejaniti, obenem pa prekiniti s kakršnokoli koketerijo z materializmom, s svetom realnih potreb.

Facit je jasen: Josip Vidmar je vse prej ko slovenski Don Kihot. Je pameten politik, ki ve, da je zadnji čas, če hoče obraniti še zadnje ostanke tradicionalne razumniške elite in njene privilegije v političnem krojenju usode konkretnih Slovencev. Realna zgodovina vsak dan bolj

odpravlja navzočnost njegovih - zame seveda fiktivnih, izmišljenih, neprijetnih in v bistvu dejansko nihilističnih - idealov in osvobojeni prostor napolnjuje s profesionalno - avtonomno kulturo-igro. Vidmar ve, kaj je njegov interes; pričujoči realni razvoj negira njegovo živlensko delo, kolikor je bilo to eshatološko - politično. Prav nič pa ne negira njegove profesionalnosti. Vidmar ostaja v slovenski zgodovini kot odličen kritik, kot nova, bistveno višja in razvitejša stopnja slovenske literarne kritike - a žal je to profesijo v zadnjih tridesetih letih opustil in jo zamenjal s kulturno politiko in mesijanskim pogromaštvom. Ker se je odločil za kulturno politiko in obrambo razumniške elite, mora skušati preprečevati pot realnemu, dogajajočemu se razvoju, udarjati v plat

ZDOMSTVO IN ZAMEJSTVO

D.KOGOVIŠEK

V dolgem in pohvale vrednem zaporedju člankov in dopisov, ki jih "Klic Triglava" objavlja s Primorske in Koroške, sta bila v številki 406. objavljena tudi dva dopisa, eden iz Koroške in drugi s Primorske, ob katerih bi se - kot ameriški Slovenec - rad ustavil.

Pod naslovom "Rešite Koroško", piše A, U, z rahlim sarkazmom o raznih resolucijah, ki so bile lani sprejete v zdomstvu in se dotikajo položaja v domovini. Dragi emigrantski politiki, profesorji in borci... piše A, U. namesto da se brigate za Slovenijo... pokrenite akcijo za Koroško!

Morda se motim, zdi se mi pa, da slovenske Koroške ne morejo rešiti ne emigrantski politiki, ne profesorji, ne borci. Rešijo jo lahko samo koroški Slovenci sami. Kako, to je seveda drugo vprašanje, toda zanašati se na "tujino", četudi slovensko, je popolnoma nerealno; nič manj, kot je bilomedvojno zanašanje na zaveznike, ki "enostavno ne bodo dopustili da bi v beli Ljubljani zavladal rdeči komunizem". Resnica je namreč, da emigrantskih politikov sploh ni, (ne glede na to, da si nekateri ljudje ali skupine ljudi, lastijo ta naslov); razen doktorja Žebota, "enega najspretnjših politikov", pa ima komaj kdo v ameriškem slovenskem zdomstvu kakršnekoli resne "zveze" z vplivnejšimi dejavniki; in slednjič, kar se tiče organizacije borcev, ji je treba šteti v čast, da se je poleg povsem specifičnih notranjih problemov, sploh dotaknila takoimenovanih "političnih" problemov. Ameriški Slovenci so se vselej zanimali za probleme stare domovine, pa tudi za probleme Koroške. V samem slovenskem središču, v Clevelandu, so vse tamkajšnje organizacije, stare in nove, podpisale posebno resolucijo, naslovljeno na predsednika Nixona v zvezi s položajem na Koroškem. To se je zdelo tudi vse, kar je bilo mogoče napraviti, če pa g. A, U. smatra, da bi bila potrebna konkretnejša akcija, potem naj poskrbi, da bo tozadeven predlog ameriška Slovenija dobila od samih predstavnikov Koroških Slovencev. Večina najbolj aktivnih ameriško - slovenskih organizacij, ali pa vsaj večina tistih organizacij, ki je najboljše poučena o koroških razmerah, namreč pripada generaciji "povojnih", to je "protikomunističnih" naseljencev in

zvona. Zaveda se, da bo jutri prepozno.

Bojim se, da je prepozno že danes. Kljub temu pa moram izreči svoje spoštovanje vsaj do te njegove zagrizene trme, do njegovega izjemno razvitega občutka lastništva, saj se kot dober gospodar bori za zadnjo ped svoje zemlje in svoje oblasti in gre rajši po gobe, kot pa da bi se prekvalificiral. Morda smo priče po svoje veliki tragediji slepe strasti: moči, ki jo je čas presegel, sama pa si tega za nobeno ceno noče priznati. Odkrivam se tej vztrajnosti in temu pogumu, čeprav ne morem spoštovati njegove vsebine: te me je groza.

TARAS KERMAUNER

(Oddano DELU konec maja 1972 - objava zavrjnena)

obstaja resen dvom, vkolikor bi njihovo direktno poseganje v koroške zadeve sploh koristilo, z ozirom na trenutne odnose med Avstrijo in Jugoslavijo.

Kot koroški dopisnik KLICA TRIGLAVA ki trdi, da se zdomska Slovenija preveč zanima za "srednjo" Slovenijo, se tudi Primorski Slovenec v isti številki KT-ja pritožuje, da se stvari preveč posplošujejo in da se ne upošteva "specifičnih" primorskih razmer. Pisec zavrača razpisovanje "klerikalnega begunstva" o domobranstvu, kot "slovenski narodni vojski," komunistično pisanje o "slovenski" cerkvi in še kaj podobnega. Posploševanje je seveda splošna človeška slabost, ne le kakšna tipična slovenska razvada. Toda če se je slovensko komunistično partizanstvo lahko vzdelo ime "Slovenska narodno - osvobodilna vojska," ko v resnici ni bilo niti "narodno", še manj "osvobodilno" in še najmanj "vojska", čemu bi se spodtikali nad kratkotrajno oznako Slovenskega domobranstva, kot Slovenske narodne vojske? Dejstvo pa je in ostane, da je bilo domobranstvo povsem prostovoljno, neoportunistično (v čemer je bila tudi kal njegove končne tragedije) in sestavljeno iz slovenskih mož in fantov iz domala vseh slovenskih predelov, razen morda Štajerske, ki jo je nemška pest najhuje prizadela.

Slovenska miselnost, brez ozira na to, kakšna je njena današnja definicija, se je razvila v kritičnem obdobju, v času med obema vojnama, to je v času, ko so se v jugoslovanski Sloveniji ločevali duhovi vzdolž svetovno-nazorskih ali socialnih ločnic, medtem, ko sta bili Primorska in Koroška v edinstvenem položaju, ki ni dopuščal nič drugega, kot bupen boj za goli narodni obstanek. Da ta diferencijacija niti v tridesetih letih skupnega življenja ni do kraja izginila, je morda do neke mere kriv sedanji režim, toda v glavnem pa se zdi, da je rešitev tega problema v tem, da mora v orednji Sloveniji odmreti generacija, obremenjena s skrajnostmi preteklosti, na Primorskem pa dorasti generacija, ki ji narodni obstanek ne bo več poglavitna skrb, temveč se bo lahko svobodno vključila kot polnovreden in enakopraven član v slovenski politični, kulturni in gospodarski prostor.

Ameriški Slovenci smo čudna bratovščina, z vsemi mogočimi pogledi in mišljenji. Veže pa nas dvoje; ista govorica in iskrena ljubezen do "stare" domovine, od Maribora do Trsta, od Celovca do Črnomlja. "Odpri roke, odpri srce, otiraj bratovske solze," to je geslo, ki ga bo brez obotavljanja sprejel vsak ameriški Slovenec.

/Zaključek članka na 15.str./

Od meseca do meseca

RIBIČIČ V TOLMINU

V Tolminu so 29. aprila proslavljali 260-letnico kmečkega punta. Na zborovanju je govoril predsednik republiške konference SZDL Mitja Ribičič, ki je na tolminski punt navezal prvi veliki kmečki upor na Slovenskem, ki je izbruhnil pred 500 leti na Koroškem. Poudaril je pomen tega upora, "ker je tragično in absurdno obnem, da morajo današnji potomci prednikov slovenskega kmečkega in delavskega rodu... še dandanašnji dokazovati svoje slovensko poreklo in pripadnost in da jim še dandanašnji omejujejo temeljne narodne in človeške pravice, celo slovenske oznake mest, krajev in zaselkov, v katerih živijo svojih tisoč let, ali pa bi jim te pravice priznali pod pogojem in tam, kjer bi jih našel in preštel nekak poseben večinski zakon... SZDL kot dedič demokratičnega izročila Osvobodilne fronte slovenskega naroda ne more ravnati drugače, kot da odločno podpira prizadevanje naših zamejskih koroških Slovencev, ki hočejo potrditi svojo narodno, kulturno in jezikovno pripadnost ter nočejo biti predmet za strankarske obračune, pač pa gospodar svoje usode in ustvarjalec sožitja z delovnimi ljudmi večinskega naroda." Ribičič je dejal, da se Jugoslavija "zavzema za polno zaščito Slovencev za mejo, za spoštovanje pravic, še posebej koroških in beneških, ki so si jih pridobili z velikimi žrtvami. Zavzema se za dosledno izpolnjevanje mednarodnih obveznosti in pogodb, ki so zapisane kot pridobitev boja proti fašizmu, največjemu uničevalcu malih narodov. Tega ne poudarjamo vsled tega, da bi vnašali nemir v naše odnose s sosednimi državami, pač pa zato, da bi ustvarili pogoje za dobre sosedske odnose... Seveda ne bi imeli pravice postavljati teh zahtev, če sami ne bi v odnosu do delov narodov sosednjih držav ravnali enako." Dosledno izpolnjevanje mirovne pogodbe ne pomeni omejevanja suverenosti Avstrije, ampak ravno nasprotno. "Naj povem ob tej priliki še to, da pri tem noben pameten naš človek, niti predstavnik države, niti občan ne misli, da bi bilo potrebno kakorkoli spreminjati sedanje meje, niti s sosedno Avstrijo, niti s katero koli drugo našo sosedo. Evropska varnost temelji na dejstvu, da sedanjih meja ni moč spreminjati brez soglasja vseh prizadetih. Evropa je po zmagi nad fašizmom dobila obličje, kot ga ima danes. Tega ni mogoče premikati brez sile. Vsako nasilje pa na evropskem kontinentu pomeni ne le nevarnost lokalne vojne, pač pa lahko ogrozi svetovni mir. To so razlogi, da Jugoslovani zagovarjamo nesprenemljivost meja, da smo proti kakršnim koli teritorialnim pretenzijam v Evropi, zlasti na njenem politično občutljivem jugu, in da zelo ostro zavračamo take namere, naj pridejo z leve ali z desne." Obstoječe meje sekajo narodnostno mešana ozemlja in ločujejo ljudi in kraje. "Da bi presegla tako stanje, je socialistična Jugoslavija razglasila in uporabila za ureditev odnosov s svojimi sedmimi sosedi takoiimenovano 'odprto mejo'. Jugoslovanske zahodne meje so "med najbolj odprtimi na svetu, gotovo pa najbolj

povezujoča meja med deželami z različno družbeno ureditvijo."

Ribičič se je obregnil ob "sile", ki so v Jugoslaviji podcenjevale revolucijo in podpihovale nacionalizem, "Za hrptom samoupravne demokracije in družbenopolitičnih organizacij so se začela razraščati razna gibanja in samovoljne akcije. V naše vrste je vdiral lažni demokratizem in liberalizem, ki je bil zlasti popustljiv do pojavov tehnokratizma, do sumljive zlahte vodilnih upravljaljskih slojev, kapitala v bankah in države." To bolezen so premagali in "danes je že v vzponu politična ofenziva samoupravno usmerjenih socialističnih sil, ki utrjujejo vlogo delavskega razreda in jegove vodilne stranke v družbi", je rekel Ribičič v Tolminu.

POPIT NAPADA

V veliki dvorani slovenske skupščine v Ljubljani se je 8. in 9. maja vršila 4. seja konference ZK Slovenije. Predsednik France Popit je prvega dne govoril o delu centralnega komiteja med 3. in 4. sejo konference ter se takoj od začetka spravljal na "nosilce nacionalističnih, državnolastniških, tehnomenažerskih, oblastniških in malomeščansko liberalističnih hotenj in ravnanj". Ti so "prikriivali svoje početje... z gostobesednim samoupravnim leporečjem. Vsako svoje namero in sleherno odločitev so kratkomalo poimenovali s samoupravnim ravnanjem... Razglašali so se za pogumne nosilce novih izvirnih, bolj naprednih in bolj demokratičnih samoupravnih odnosov, kot jih je gradila ZK, za nosilce gospodarskega razcveta in niso skoparili z obljubami." Prizadevali so si, "da bi iz strateških osnov politike ZK izrinili razredna izhodišča in cilje in jih zamenjali z gospodarskim in družbenim pragmatizmom, sebičnim računarstvom in zapostavljanjem in podcenjevanjem neuvščene politike in sodelovanja z deželami v razvoju." Nekaj časa so begali ljudi, "podžigali občutek oškodovanosti in ogroženosti lastnega naroda," se razglašali "za zaščitnike lastne narodne skupnosti" in prihajali "v očitno navskrižje z osnovnimi načeli ekonomskega in družbenega mednacionalnega sožitja." Toda kmalu se je pokazalo, da "nobena oblika društveno odtujenega upravljanja" ne more biti uspešna. "Še več, začeli so se pojavljati resni znaki, da tehnomanežerska upravljavska oblast in prevlada elitističnih oblastnikov celo poglobljata in zaostrujeta objektivna gospodarska in družbena protislovja..." Začele so se namreč razraščati "skupinske in zasebnolastniške težnje."

Popit je dejal, da se je "prava narava nosilcev omenjenih protisamoupravnih teženj" najbolj jasno razkrila tedaj, "ko so prišli na dan s tezo, da je naša družba pred alternativno; ali se bo odločila, da gre dosledno naprej in sprejme celotno logiko kapitalističnega blagovnega gospodarjenja z vsemi posledicami, ki iz tega izvirajo, ali pa se mora vrniti nazaj k državnolastniškemu odnosom in administrativno-planskemu upravljanju gospodarstva in družbe." Že samo postavljanje te dileme "dokazuje, da gre za družbene sile, ki ne sprejemajo samoupravne socialistične usmerjenosti... oziroma sile, ki so kapitularale pred težavami, povezanimi z našim družbenim in ekonomskim razvojem. Ni naključje, da so se sile političnega podzemlja in različne reakcionarne sile doma in

posvetu začele ogrevati za nosilce takšne usmeritve in jih objektivno vzeto spreminjati v orožje kontrarevolucije. Sile, ki so se zavestno upirale razvoju in utrditvi samoupravljanja, so si svojo oblastiželjnost in boj za ohranitev ali pridobitev družbenih in materialnih privilegijev - ti so s tem neizogibno povezani - na vse pretege prizadevale prikrivati z ustvarjanjem fetiša, da sta tehnomanazerska upravljavaska oblast... in prevlada elitističnih teženj... edino jamstvo za nagel gospodarski napredek in razvoj, trdno gospodarsko podlago in socialno pravične odnose v združenem delu in v družbi."

Popit je naštel spopade in zmage ZKS v zadnjih letih: "Odklonili smo metodo pritiska pri reševanju problemov razvoja (cestna afera)"; razbili težnjo po elitnih skupinah v ZKS (del vodstva v Ljubljani in del vodstva univerzitetne organizacije ZKS); "zavrnilo smo težnje po političnem pluralizmu in obsodili skupinsko dogovarjanje hrbtom ZK in SZDL ter poskuse privatizacije personalne politike (akcija 25 poslancev);" se spopadli z načelnim slogaštvom; se bojevali za dolgoročni načrt ravoja Slovenije, ki bi bil usmerjen k širjenju proizvodnje, "ne le k terciarni dejavnosti, ki bi gradila slovensko gospodarstvo kot nekaj 'sodoben' gostinsko trgovski servis Evrope;" bili bitko "za angažirano šolo" in podvzeti druge akcije. Sočasno so zaostri boj z marksizmu tujo ideologijo. "Pri vsem tem ne gre le za diferenciacijo v ZKS, marveč za pomembna, lahko bi rekli eksistenčna družbena vprašanja," je povedal Popit. Govoril je tudi o deformacijah, stanovanjih za delavce, nasprotovanju zlorabam, izvajanju ustavnih dopolnil, integraciji gospodarstva, delavskem nadzorstvu, slabostih ZKS in idejnopolitičnem izobraževanju. Proti koncu je zavrnil očitke, "da zoperstavljamo razredni boj socialističnemu humanizmu, diktaturo proletariata socialistični demokraciji, vodilno vlogo delavskega razreda vlogi inteligence in podobno. Seveda gre tu za umetno ustvarjanje dilem, kajti razredni boj je pot za uveljavljanje socialističnega humanizma, socialistična demokracija je samo demokracija za najširše sloje in množice, vodilna vloga delavskega razreda pa pomeni množično uveljavljanje znanja v družbi in proizvodnji. Ne pomeni pa razredni boj, razumljivo, humanizma za izkoriščevalce, svobode za boj proti socializmu ali prepuščanju vodilne družbene vloge birokratskim, tehnokratskim in elitističnim 'silam znanja,'" je rekel Popit.

K razpravi na konferenci so vsi pleteničili po ustaljenih kopitih, le Matevž Krivic se je odrezal po svoje. "Ni se strinjal s formulacijo," kot poroča DELO, "da so ljudje, ki so odstopili, subjektivno zavestni nosilci protisocialističnih teženj in so se hote upirali razvoju ter utrditvi samoupravljanja. To se po njegovem ne ujema s stališčem 29. seje" (4. novembra 1972, gl. KT 402) in ker je trditev nova, "želi dodatnih utemeljitev. Meni tudi, da nosilci obsojenih teženj niso zagovarjali logike kapitalističnega blagovnega gospodarstva, temveč logiko blagovne proizvodnje v socialistični družbi, ki ne izključuje planiranja. Krivic sodi, da pomankanje kritike dela v ZK pospešuje karierizem in poslušnost." Samokritičnosti ne smemo razumeri "kot javno kesanje, ki pogosto sili člane ZK v to, da so tiho." Pasivnosti članstva in delovnih

ljudi se bodo izognili le, "če se ZK ne bo več vmešavala kot avtoritativna sila."

V sklepni besedi je France Popit opozoril, da Krivic "danes ni prvič polemiziral z vodstvom CK oziroma nekaterimi vodilnimi tovariši v CK. To seveda ni nobena hrabrost temveč že samo po sebi dokaz demokratičnih odnosov v ZK, kljub temu, da je namigoval na nedemokratične postopke." Krivic naj bi bil "bolj vnet zagovornik formalitete kot pa resnične socialistične demokracije. Tako je bolj zaskrbljen za formalnost, kot pa nad tem, kam bi prišli, če ne bi obračunali z tendencami, ki so slabile akcijsko enotnost ZK" pred usodnimi sejami. "Bolj je zaskrbljen za tiste, ki so odšli, kot pa navdušen nad enodušno podporo delavskega razreda in delovnih ljudi usmeritvi ZK. Da nas ne bi obojal za nedemokratičnost," je Popit zlovešče pripomnil, "naj Krivic sam razsodi, ali tako nastopa hote ali nehote." Kritiko je Popit veličavno zavrnil z enim stavkom: "Ker Krivic ni navedel nobenih argumentov v kritiki nekaterih postavk v uvodni besedi, ne čutim nobene potrebe, da bi te ocene širše utemeljil."

Poročilo o delu CK ZKS in uvodno besedo Popita je konferenca odobrila. Dva člana sta se pri glasovanju vzdržala.

Druga dne je Milan Kučan prebral uvodni referat o dejavnosti in vlogi komunistov pri uveljavitvi nove ustave. V sklepih je konferenca ugotovila, da "izhodišča i usmeritve nove ustave predstavljajo ustavno obvezo za uresničevanje bistvenih postavk programa ZKJ" in nalog kongresov ZK.

Takoj po končani konferenci je centralni komite izvolil za nova člana sekretariata Franca Šalija in Igorja Uršiča. Nadomestila sta Andreja Marinca, ki je postal predsednik slovenske vlade, in Milana Kučana, ki postaja sekretar republiške konference SZDL.

VARNOST TEKMUJE

Stari oznovec Mitja Ribičič je 10. maja v Tacnu otvoril športne igre pripadnikov organov varnosti Jugoslavije in v govoru dejal, da je "jugoslovanska varnostna služba močno napredovala, dobila veliki ugled, kar je pripomoglo zveznemu in republiškim sekretariatom za notranje zadeve, da so postali organizatorji novih oblik delovanja in nosilci podružabljanja tega področja zavarovanja človekovih pravic." Ribičič je rekel, da so propadli poskusi, da bi varnostna služba krenila z začrtane poti, "tako pred sedmimi leti poskus pristašev stalinizma, kakor tudi v zadnjem času poskus zagovornikov tehnokratskih in liberalističnih teženj, da bi oslabilo njeno razredno vsebino. Pripadniki državne, in javne varnosti, komunisti in nekomunisti v zvezi in republikah so spregledali protisamoupravno in kontrarevolucionarno vsebino vseh teh pritiskov in danes neomajno stoje na braniku samoupravne demokracije" ter socialistične in razredne politike Tita in ZKJ.

KONFERENCA ZKJ

V Beogradu se je 10. in 11. maja vršila četrta seja konference ZKJ, ki je razpravljala o delu od druge do četrte seje konference, o čemer so izdali celo knjigo, pa še Stane Dolanc je na dolgo govoril. Povedali so, da so leta 1972 izključili iz ZK čez 12.000 članov ali skoraj dvakrat

toliko kot prejšnje leto; 30% so jih izključili iz idejnih razlogov. Sprejeli pa so 58,270 novih članov, med njimi 43,000 mladine in okrog 23,000 neposrednih proizvajalcev.

Debeli Dolanc je poudaril, da je ZK spoznala, "kaj je bilo v prejšnjih kritičnih stanjih bistveno, kakšno je dejansko razmerje med silami v družbi, ter ponovno potrdila svojo sposobnost voditi delavski razred po revolucionarni poti." Govoril je o potrebi idejnega boja, vodilni vlogi ZK in razrednosti demokracije. Potem se je obregnil ob sile, "ki so napadale politiko ZK" in so imele en sam cilj, "podiranje samoupravne socialistične družbe." Med njimi so "dogmatske, etatiistično-centralistične in neostalinistične sile," obenem pa se pojavljajo "politični koncepti ostankov premaganih razrednih sil," ki ponujajo "meščansko demokracijo, z drugimi besedami - večstrankarski sistem, pri čemer pa svoje početje večkrat skrivajo za moderno teorijo buržuaznega malomeščanskega liberalizma, tako imenovanega humanizma itd." Razkrinkali so pojave nacionalizma, ki so bili še posebno nevarni zaradi tega, ker so se povezovali z birokratskimi, centralističnimi in liberalističnimi silami. Z vsemi temi "smo se spopadali praktično nepretrgoma." Pridružil se jim je še tehnokratizem. "Nastopali so v imenu poslovnosti, moderne tehnologije, modernega načina življenja. V tem konceptu je bilo vse moderno, niso pa priznavali, da se za tem 'modernim' skriva stari, dobro znani, najbolj črni način izkoriščenja delovnih ljudi."

Toda ZKJ se je iz vseh teh navzkrižij dvignila kot zmagovalka, je rekel Dolanc. "Celotno današnjo dejavnost ZK so zlonamerneži poskušali prikazati kot spopad v vodilnih političnih strukturah, kot boj za oblast itd. Iz ljudi, ki so morali zapustiti - poudarjam: morali zapustiti - odgovorne funkcije v ZK, ker so prišli v navzkrižje z našo politiko, so poskušali narediti nekakšne borce za demokracijo, humanizem, napredek... Danes je v Jugoslaviji popolnoma jasno, da so tisti, ki so morali zapustiti ZK, delali proti interesom delavskega razreda, proti samoupravljanju, torej tudi proti enotnosti naše družbe, proti resničnim interesom delavskega razreda Jugoslavije."

Dolanc je podčrtal gospodarsko stabilizacijo kot poglavitno nalogo in dejal: "Če ne bomo več in bolje delali, ne moremo zagotoviti trajnejše perspektive delovnim ljudem glede zboljšanja standarda, večje zaposlenosti, zboljšanje socialnega varstva, izobraževanja in vseh drugih možnosti za življenje." Zapletel se je v podrobnosti, ki naj pospešujejo gospodarsko rast, in govoril o manjšanju socialnih razlik. Obsodil je zanemarjanje marksističnih principov, potrošniško mentaliteto in hlastanje po denarju, zaradi česar so nekateri začeli pozabljati, zakaj so komunisti. Proti vsem deformacijam je ZKJ začela odločno akcijo, katero je vzpodbudilo znano Titovo pismo. Odločno se bije za razredno usmeritev in revolucionarno moralo. Da se ZKJ potrdi kot sila, ki je sposobna spodbuditi delavski razred, je pogoj enotnost. ZKJ mora voditi idejni boj, ki terja dobro organizirano politično akcijo. V ZK in drugih organizacijah je še vedno nešteto sestankov,

posvetovanj in konferenc in še vedno "v nešteti in dolgih razpravah posplošeno potrjujemo pripravljenost za delo," je dejal Dolanc v svoji dolgi razpravi. Namesto tega so potrebne organizacije, "ki bodo zavzele politično stališče s kratkimi delovnimi dogovori" in določale naloge za vsakega člana ZK. Dolanc je ponovil, da je ZK "enotna revolucionarna organizacija Jugoslavije," poudarjal je enotnost predsedstva ZKJ in predložil, "da je od notranje trdnosti, enotnosti naše socialistične skupnosti neposredno odvisen tudi mednarodni položaj Jugoslavije."

Na konferenci je predsednik zvezne vlade Džemal Bijedić govoril o gospodarstvu. Po obveznem bahanju z uspehi je priznal, "da je gospodarska dejavnost nekoliko zavrta, hkrati pa naraščajo cene in življenski stroški, predvsem zato, ker ni tistih pozitivnih gibanj in pobud, do katerih bi moralo priti, če bi gospodarstvo razpolagalo z več akumulacije... Skratka, stabilizacijska fronta je močno ogrožena, ker ostajajo stari odnosi v delitvi." Višanje poslovnih stroškov prenašajo podjetja na cene. Struktura investicij se še ni spremenila. Zmogljivosti so malo izkoriščene. Objekte grade dolgo, drago in gospodarsko neupravičeno. Negospodarske investicije rastejo še naprej na račun gospodarskih. Razvoj surovinske baze je močno zastavljen.

Bijedić je povedal, da se je leta 1972 zmanjšala udeležba gospodarstva pri ustvarjenem družbenem proizvodu in dohodku in da se stanje letos ne boljša. Gospodarstvo je prezadolženo in obremenjeno z neugodnimi kreditnimi pogoji, tako da "ne more z lastnimi sredstvi nadomestiti niti tistih osnovnih sredstev, ki jih porablja v procesu reprodukcije, kaj šele, da bi se moderniziralo in se samo financiralo." Davki na dohodek so sicer omejeni z zveznim zakonom, toda družbenopolitične in interesne skupnosti uvajajo druge dajatve, obvezna posojila in združevanje sredstev, včasih celo z navideznim samoupravnim dogovarjanjem. Dohodki proračunov in raznih skladov naraščajo. Zvezni izvršni svet je zato sklenil, da bo ponovno proučil pogoje gospodarjenja, tako da bi okrepili "materialno osnovo združenega dela."

Bijedić je priznal, da se o nekaterih vprašanjih republike in pokrajine težko dogovarjajo in da z nekaterimi ukrepi zamujajo, ker je dano besedo težko spremeniti v dejanja. "Tiste sile, ki hočejo ohraniti stare preživele odnose in svoj privilegirani položaj v družbi, včasih mahajo s pismom in prisegajo, si pa na vse pritege prizadevajo, da bi ostalo pri starem. Živijo tako, kot da ne uredničujejo stabilizacije." Bijedić je izjavil, da je treba upadanje realnih osebnih dohodkov ustaviti, toda rešitev ni v višjih nominalnih osebnih dohodkih ampak v zaustavljanju naraščanja cen in življenskih stroškov. "Hkrati z ukrepi za povečanje ponudbe blaga in storitev iz domače proizvodnje bo treba več uvažati, emisijo denarja pa usklajevati s cilji stabilizacijske politike." Bijedić se je otresel odgovornosti, češ da sta dve tretjini cen blaga in storitev, ki vplivajo na življenske stroške, pod nadzorstvom republik, pokrajin in občin ter bi morali skrb za cene "prevzeti vsi dejavniki v naši družbi, predvsem sami občani in njihove politične, interesne in druge organizacije." Na koncu je Bijedić izrazil pobožno prepričanje, da bo ZKJ "mogla mobilizirati vse družbene sile za uspešno uresničevanje naših ciljev."

TITO POČIVA

Konferenca ZKJ je bila pomembna po tem, da na njej ni bilo Tita. Uradno so objavili, da je enotnost v ZKJ zdaj takšna, da Titova prisotnost ni več potrebna. V pismu, ki so ga prebrali na konferenci, piše Tito: "Opravičujem se vam, ker se seje konference ne morem udeležiti in zaradi tega vam po tej poti pošiljam svoje pozdrave in najboljše želje za uspešno in plodno delo..." Tri dni pred tem, 7. maja se je Tito poslovil od poljskega vodje Giereka na brniškem letališču in ga ni spremljal v Beograd. Takrat so na kratko naznanili, da bo ostal še nekaj dni na oddihu. Stane Dolanc je 11. maja po kongresu povedal tujim novinarjem, da Tito sicer normalno opravlja svoje delo, a da počiva na zdravniški nasvet, ker je utrujen. Od moža pri njegovih letih ni več mogoče pričakovati, da bo stal na letališčih pri sprejemih tujih voditeljev; zato bo treba spremeniti jugoslovanski protokol, da za Tita ne bo več tako utrujajoč, je rekel Dolanc. V Beogradu se je govorilo, da je Tito onemogel, čeprav je za Novo leto še plesal da ranega jutra; zelo naj bi ga potrla smrt mlajšega brata.

TITO PRAZNUJE

Tito je 25. maja praznoval 81. rojstni dan. Kot običajno, so mu poslali na kupe prilizovalnih čestitk. In kot običajno, je prisostvoval večerni prireditvi na štadionu JLA v Beogradu, na kateri so nastopali otroci, dekleta in fantje in so mu izročili štafeto palico s pozdravi, ki so jo dolge tedne prenašali po Jugoslaviji. Manj običajno je bilo, da je sprejel za rojstni dan le Kardelja, Bakariča, Todoroviča, Dolanca in druge najožje sodelavce in jih pogostil na kosilu. Veljko Vlahović mu je nazdravil. Sprejemov za pionirje, mladino in člane kolektivov letos ni bilo.

DOLANC POTRJEN

Po konferenci je bila 11. maja seja predsedstva ZKJ. "Ob soglasju predsednika ZKJ Josipa Broza Tita in vodstev ZK v republikah, pokrajinah in Jugoslovanski ljudski armadi ter na predlog izvršnega biroja" je predsedstvo ponovno izvolilo Staneta Dolanca za sekretarja izvršnega biroja za obdobje do X. kongresa ZKJ, ki bo drugo leto. Kot je povedal predsedujoči Doronjski, je Tito izrazil mnenje, da "glede na že začeto pomembno akcijo ZKJ ne bi kazalo zamenjavati sekretarja izvršnega komiteja."

Osemindesetletni Stane Dolanc je bil izvoljen za sekretarja na 2. konferenci ZKJ 27. januarja 1972 za obdobje "do naslednje letne konference." Ponovna izvolitev je podkrepila domneve, da ga je Tito izbral za naslednika.

ŠAH V LJUBLJANI

Iranski šah Mohamad Reza Pahlavi s cesarico je bil na državnem obisku v Jugoslaviji od 29. maja do 2. junija. Tito ga je sprejel na letališču v Batajnici in je krepko koračil ob častni straži. Naslednjega dne sta skupaj odletela na Brdo. Šah si je ogledal Iskro v Kranju, Bled, Ljubljano, POstojnsko jamo in se pridružil Titu na Brionih, kjer sta reševala svetovne probleme.

Zaključek TRETJE JUGOSLAVIJE bomo objavili prihodnjic

GIEREK NA OBISKU

Prvi sekretar poljske partije Edward Gierek je bil na uradnem obisku v Jugoslaviji od 4. do 8. maja. Tito ga je sprejel in gostil na Brdu pri Kranju. V soboto, 5. maja, je obiskal Gierek Velenje, kjer so ga proglasili za častnega rudarja. V nedeljo sta se s Titom odpeljala pogledat na Bled. V ponedeljek je Gierek brez Tita odletel v Beograd, kjer sta ga gostila predsednik predsedstva SFRJ Rato Dugonjić in sekretar izvršnega biroja ZKJ Stane Dolanc.

Tito in Gierek sta izdala skupno izjavo, v kateri potrjujeta tradicionalno prijateljstvo; "ugotavljata, da se je ob medsebojnem razumevanju in spoštovanju različnosti poti izgradnje socialističnih družbenih odnosov in mednarodnega položaja obeh dežel ustvarilo medsebojno zaupanje in razvilo prijateljsko sodelovanje..."; izjavljata, da bosta Poljska in Jugoslavija krepili sodelovanje in izmenjavali mnenja ter govorita o mednarodnem delavskem gibanju. Obe državi in partiji se bosta "tudi v prihodnje aktivno zavzemali za dosledno uresničitev načel miroljubne koeksistence". Tito in Gierek menita, da se socializem krepi kot svetovni proces in "izražata mnenje, da neuvrščene države...pomembno prispevajo h krepitvi demokratičnih in miroljubnih mednarodnih odnosov in k napredku v svetu." Običajne besede sta povedala o Vietnamu, Srednjem vzhodu, konferenci o evropskem sodelovanju in razorožitvi.

BIJEDIĆ V DRN

Predsednik zveznega izvršnega sveta Džemal Bijedić je bil na uradnem obisku v Nemški demokratični republiki od 15. do 18. maja. Pogovarjal se je z ministrskim predsednikom Willyjem Stophom in partijskim sekretarjem Erichom Honeckerjem. Kot pravi skupno sporočilo, je obisk "potekel v iskrenem in prijateljskem ozračju." S Stophom sta se pogovarjala zlasti o gospodarskih odnosih. "Poudarila sta pomen dolgoročnega poslovno - tehničnega sodelovanja" in izvoz gradbenih in montažnih storitev jugoslovanskega gospodarstva. V pogovorih o mednarodnih vprašanjih sta dognala, da "obe vladi optimistično gledata na nadaljni proces evropskega popuščanja in sporazumevanja." Jugoslavija "pozitivno ocenjuje konstruktivni prispevek NDR k popuščanju napetosti in razvijanju evropskega sodelovanja." NDR "podčrtuje dosledno vlogo in dosledno zavzemanje Jugoslavije za okrepitev miru." Obe strani "sta opozorili na koristno vlogo neuvrščenih držav in na njihov konkreten prispevek v boju za utrditev miru, neodvisnosti, enakopravnega mednarodnega sodelovanja in družbenega napredka." O nevmiševanju in o različnih poteh v socializmu pa v skupnem sporočilu ni besede.

DVAJSETLETNICA GORENJA

Tovarna gospodinjske opreme Gorenje v Velenju je 19. maja praznovala svojo 20-letnico. Slavnostni govor je imel generalni direktor Ivan Atelšek, ki je lani za prvi april napovedal odstop in ga kasneje umaknil, a so ga v vodstvu ZK kritizirali kot izsiljevalca. Kljub temu je še vedno na položaju. V 20 letih je razvil podjetje tako, da ima skoraj 6000 zaposlenih in 1.690 milijonov dinarjev dohodka. Izdelujejo štedilnike, pralnice, pomivalnike,

hladilnike in podobno gospodinsko opremo in imajo eno od tovarn celo v Subotici. Predsednik ZKS France Popit je z navzočnostjo pokazal, da je Atelšku odpuščeno in da ga ne obtožujejo tehnomanežerstva ali podobnih grehov, kot je nekaj časa kazalo. Toda v govoru je Popit opozarjal na protidelavsko politiko tistih, ki so si sami že ustvarili socializem, potem pa pozabili na ljudi, in ki so hoteli delavce vpreči v voz svojih ambicij. Komunisti so dolžni zavrniti nesamoupravne težnje, ki se kažejo v "podjetniških interesih" in "hierarhičnih" odnosih," je dejal Popit.

NOVA CESTNA AFERA

Predsednik vojvodinske skupščine Ilija Rajačić je 7. maja odstopil zaradi "političnih ocen, izrečenih... v zvezi z graditvijo avtomobilske ceste na odseku Novi Sad - Beograd in zaradi negativnih posledic, zlasti političnih, ... in ker kritično ocenjujem tudi svoj delež politične odgovornosti..." kot je zapisal v zapleteni utemeljitvi svojega odstopa. Predsednik vojvodinskega izvršnega sveta Franjo Nadj je 24. aprila poročal v Skupščini o preteklem delovanju in se v glavnem posvetil cestni aferi. Ta se je začela ob istem času, kot slovenska, julija 1969. Takrat zvezna vlada slovenskih cest ni predlagala za posojilo Mednarodne banke in so se Slovenci čutili prikrajšani, avtomobilska cesta med Beogradom in Novim Sadom pa je bila predložena za posojilo, čeprav zanjo še ni bilo načrtov. Mednarodni banki so obljubili, da jih bodo pripravili do septembra. Marca naslednjega leta načrti še niso bili gotovi. Pripravljali so jih v dveh variantah, "fruškogorski" z vpadnico v Novi Sad preko Petrovaradina in "vzhodni" z mostom čaz Donavo pri Beški in dvema posebnima priključkoma v Novi Sad. Načrt za vzhodno varianto je bil gotov pred fruškogorsko in vojvodinska vlada se je ogrela zanjo, a Novi Sad se je upiral, češ da priključki niso prikladni. Razprave in prepiri so se vlekli skoraj dve leti, a že maja 1970 je vojvodinska skupščina sprejela zakon o financiranju, da bi Mednarodni banki lahko vsaj nakaj pokazali. O cesti so se prepirali v vladi, pokrajinski skupščini, mestni skupščini in Socialistični zvezi. Pritegnili so izvedence z različnih strani; ljubljanski so priporočili fruškogorsko varianto. Toda vojvodinski izvršni svet je 12. januarja 1971 zavrnil priporočilo in potrdil vzhodno varianto. Trije člani so iz protesta odstopili. Predsednik srbske vlade Milenko Bojanić je svaril, da spori škodijo Mednarodni banki. Potem je v zadevo posegel pokrajinski komite Zveze komunistov in 11. februarja 1971 "ustvaril politične pogoje" za "neovirano odločitev" o cesti v vojvodinski skupščini. Politični prepiri so bili končani. Poslanci so pokorno glasovali za vzhodno varianto. Julija 1971 so slovesno začeli z deli. Svečanost je bila pri Beški, kjer so kopali temelje za velik most preko Donave. In tako bi šlo naprej z običajnimi zamudami in denarnimi težavami in tehničnimi pomankljivostmi po ustaljenih kolesnicah, če ne bi prišlo do lanskih političnih sprememb v Srbiji in do padca Čanadanovića, predsednika ZK Vojvodine. Nasprotniki vzhodne variante so spet dvignili glave, obtožili bivše vodstvo, da je o trasi odločalo politično,

da je vsiljevalo svojo voljo in da je bilo grupaško. 24. maja letos je vojvodinska skupščina pretresla vso zadevo in zahtevala politično odgovornost za bivšega predsednika Ilijo Rajačića, bivšega predsednika izvršnega sveta Stipo Marušića in nekaj članov vlade, povrh pa še za inženerja, ki je pripravljajl načrte. Franjo Nadj je povedal, da bo treba razveljaviti zakone o cesti in sprejeti nove. Vzhodna varianta ceste je po njegovem popolnoma zgrešena in nesmiselna. Ker je precej dela že opravljenega, bodo dokončali del vzhodne variante, a v Novi Sad jo bodo pripekljali po fruškogorski varianti. Most pri Beški bodo uporabili za navadno hitro cesto. Do danes pa ni še nihče priznal, da so storili grdo napako, ker so za posojilo Mednarodne banke predlagali megleno avtomobilsko cesto v Vojvodini namesto cest v Sloveniji, ki bi bile do konca tega leta lahko že gotove.

KARDELJ O USTAVI

Na skupni seji predsedstva ZKJ in predsedstva SFRJ 18. maja v Beogradu je Edvard Kardelj spet enkrat pojasnjeval drugo fazo ustavnih sprememb. Povedal je, da nekaterih vprašanj še niso razčistili, kot npr. način financiranja federacije in nekatera vprašanja skupščinskega sistema. Toda besedilo nove ustave je v celoti usklajeno z republikami in pokrajinami in v njem ni spornih vprašanj, ker so bodisi izpuščena ali pa so dane take formulacije, ki zajemajo vse možne razlike. Kardelj je ponovno povedal, da je imela koordinacijska komisija pred očmi dva cilja: okrepitev položaja delavskega razreda "v njegovi povezanosti s kmeti in vsemi delovnimi ljudmi v sistemu samoupravnega združenega dela" in okrepitev delovne in funkcionalne učinkovitosti samoupravnega sistema. Opozoril je na "veliko vlogo in odgovorno dejavnost ZK ter drugih družbenopolitičnih organizacij" ter omenil, da "se bodo skupščine oblikovale na temelju precej zapletenega sistema kandidiranja in volitev," ki bo zaupan Socialistični zvezi.

V sklepah skupne seje je rečeno, da sta predsedstvi sprejeli "idejnopolične temelje, smeri in vsebino rešitev, predlaganih v osnutku novega besedila ustave" in da "pripisujeta velik politični pomen napovedani razpravi o osnutku ustave."

Ustavna komisija zvezne skupščine je razpravljala o osnutku novega besedila 21. maja. Tudi tokrat je Kardelj govoril na dolgo in široko in povedal, da bo nova ustava med najdaljšimi na svetu.

TERORISTA OBSOJENA

V Osijeku so 9. maja obsodili dva brata Krnjaka, enega na 12 in drugega na 2 leti zapora, ker sta med bivanjem v Parizu leta 1969 stopila v Hrvatski osvobodilni pokret in se udeleževala v terorističnih dejavnostih. Bajje sta imela nalogo, ugrabiti jugoslovanskega veleposlanika v Parizu, a niso povedali, zakaj se je naklep ponesrečil. Lani sta se vrnila v Jugoslavijo z razstrelivom, orožjem in propagandnim materialom in so ju zaprli.

PRIPRAVE ZA KONGRES

Predsedstvo ZKJ se je sestalo na 43. seji 24. maja. Veljko Vlahović je razlagal priprave za politično platformo X kongresa ZKJ, ki ga napovedujejo za prvo polovico prihodnjega leta.

KULTURA IN OMIKA

Poročča
Spectator -

V tekočem šolskem letu hodi v slovenske šole na območju goriške pokrajine 1149 otrok. V Gorici je poleg otroških vrtcev in osnovnih šol tudi slovenska gimnazija, učiteljske in strokovna trgovska šola. Število dijakov narašča iz leta v leto.

Jugoslovanski vojaški list NAŠA VOJSKA je pred kratkim pisal: "Za našo državo je značilno, da je predvsem velik odliv visoko kvalificiranih delavcev v tujino. Iz Slovenije je v inozemstvu celo 1.200 akademsko izobraženih ljudi. Naša država je na vodilnem mestu po številu kvalificiranih delavcev v inozemstvu. Medtem ko je Grkov in Turkov komaj 5%, Špancev 7%, in Italijanov 9%, je naših kvalificiranih in visoko kvalificiranih delavcev 15%."

VI. mednarodnega piranskega pisateljskega srečanja so se udeležili gostje iz 12 dežel vzhoda in zahoda. Na mesto obolevlega Miška Kranjca, predsednika Društva slovenskih pisateljev, je srečanje odprla Mira Mihelič, predsednica slovenskega centra PEN. Med drugimi so bili na srečanju francoski pisatelj Claude Aveline, irska pisateljica Jean Cooper-Foster iz Belfasta, ki je govorila o irski želji po svobodi, ter Margarita Aliger iz Sovjetske zveze.

Zvezna skupščina v Beogradu je konec aprila sprejela novi zakon o vojaških šolah in znanstveno - raziskovalnih ustanovah v jugoslovanski armiji. Na tiskovni konferenci o tem zakonu sta dva generala jugoslovanske vojske dejala da novi zakon daje možnost nadaljnega izobraževanja. Po končani visoki šoli t. j. po štiriletni akademiji, se bodo pripadniki vojske lahko vpisali v takozvane "komandno-stabne" akademije, imeli pa bodo tudi pogoje za znanstveno izpopolnjevanje in možnost za doseg doktorata vojaških znanosti.

Beograjski Zavod za učbenike in učne pripomočke je izdal Slodnjakovo Istorijo slovenačke književnosti (Zgodovina slovenske književnosti). Zgodovina je namenjena profesorjem slavistom na srednjih in visokih šolah ter študentom slavistike na univerzah in pedagoških akademijah na jugoslovanskem jugu. Slodnjakova Istorija je dopolnjen prevod slovenskega izvirnika iz leta 1968, ki je izšel v dveh izdajah: prva je bila namenjena kot pomožni učbenik slovenski gimnaziji v Celovcu, druga pa je izšla pri Mladinski knjigi za širšo javnost.

ZDOMSTVO in ZAMEJSTVO /zaključek članka z 9.strani/

Če pa si Koroški Slovenci od nas žele več kot samo resolucije, potem naj pač oni sami pošljejo konkretne predloge za tako pomoč, kajti, tako vsaj se zdi - samo oni lahko presodijo kakšna pomoč je potrebna in kako naj bo podeljena, da bo tudi nekaj zalegla.

D. KOGOVŠEK

Ljubljanski 'France Marolt' v službi politike:

KULTURNIKI ALI APARATČIKI? /DOPIS/

Še dobro nam je v spominu, kako je ta znana (in tudi edina priznana) folklorna slovenska skupina gostovala v Združenih državah. Po slovenskih naselbinah so še plesali slovenske plesse, za ameriško občinstvo v Washingtonu pa ti niso bili več dobri; morali so plesati "jugoslovanske".

Nekaj podobnega se je pripetilo tudi v letošnjem maju. Skupina je šla nastopat med Porabske Slovence in jim plesala slovenske plesse. Gostovala pa je tudi med madžarskim občinstvom in mu plesala "jugoslovansko".

Po ogrskem nastopu je slej ko prej jasno, da niti v Združenih državah zatajitev slovenskega imena in kulture ni bila naključje, ampak je bil jasen namen ali navodilo, zatajiti pred svetovno javnostjo ime slovenske narodnosti, kar jugoslovanska diplomacija, pred Rankovičem ali po njem, še vedno počenja.

Zdi se, da si merodajni jugoslovanski politični krogi še niso čisto na jasnem o posebnosti slovenske narave. Ako bi bili, bi vedeli, da nikakor ni politično modro poniževati slovensko narodnost in kulturo z vsiljevanjem jugoslovenarskih političnih hibridov in psevdoslovenskega kulturnega početja.

Zgodovina, iz katere se učimo za prihodnost, nam pove, da je slovenski narod ob primernem času znal skoraj čez noč misliti drugače in prekiniti stoletno povezavo z avstrijskim Habsburgom, kljub vsej stoletni prepletenostigospodarskih in kulturnih žil, potem ko je izzivanje nemčurjev prešlo vsako dopustno mejo. In takrat je bilo naše ljudstvo kot narodnost veliko manj osveščeno kot je danes.

*PREMIK PRI KOROŠKIH SLOVENCIH /konec uvodnika/

Koroškem zelo črni.

Kaj ima z vsem tem opraviti dr.Inzko? On je čisto zavzemal v mnogih vprašanih neko svojstveno stališče, ki je bilo posledica njegove idejne opredelitve. Nazadnje se je to videlo, ko je npr. ves Narodni svet koroških Slovencev bojkotiral kanclerjevo komisijo, v katero so bili povabljeni tudi Vindišarji, dr.Inzko pa se je udeležil dela komisije kot predstavnik odposlanstva škofijske sinode. To najbrž ne bi bilo nič narobe, če dr.Inzko ne bi bil hkrati tudi podpredsednik Narodnega sveta. V vročem in napetem vzdušju takšna kombinacija ne more zadovoljiti niti zmernejših ljudi. Potem je dal dr.Inzko neko izjavo glede svobodnjaške stranke, ki je bila najbrž čisto dobronamerna, a je bila izrečena ob nepravem času in na nepravem mestu. Ob pomanjkanju vsakega zaupanja slovenske strani v iskrenost nemških obljub, pomeni vsaka nerodna beseda olje na ogenj. Kot ni prav nobene dvoma, da je dr.Inzko postopal v dobri veri, da je veliko dobrega storil za koroško slovensko stvar kot dolgoletni predsednik Narodnega sveta, tajnik istega sveta, odbornik in urednik Našega tednika, se zdi, da v hitro se spreminjajočih prilikah politično več ne odgovarja.

UREDNIŠTVO

Potujete v Rim — Itaijo?

Ne pozabite na slovenska hotela!

HOTEL "DANIELA,,

00185 ROMA - Via L. Luzzatti, 31 - Tel. 750.587 - 771.051

HOTEL "BLED,,

00185 ROMA - Via S. Croce in Gerusalemme, 40 - Tel. 777.102

Oba hotela sta med seboj povezana z vrtnim prehodom. Nahajata se v središču mesta, obdana z zelenjem, lastnim vrtom in parkirnim prostorom. Razpolagata s 70 sobami in 130 posteljami. Vse sobe so opremljene s privatno kopalnico in telefonom. Dve tretjini osebja je slovenskega. V restavraciji s 100 sedeži je na voljo italijanska kuhinja. Ako potujete z avtomobilom, preidite z avtoceste na Tiburtino. Od železniške postaje imate do hotelov direktno zvezo z avtobusoma štev. 3 in 9.

Dobrodošli!

VINKO LEVSTIK - lastnik

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo in uprava: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel. 01-363 5097

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Anglija:	1.80	Francija:	20.-	Nemčija:	16.-
Avstralija:	4.00 (7.00)	Italija:	2500.-	Švedska:	20.-
Avstrija:	70.-	Kanada:	5.00 (8.50)	U.S.A.:	5.00 (8.50)

Ostale evropske dežele: 1.5 funt sterlinga v odgovarjajoči valuti.

Južna Amerika: 1.5 funt sterlinga (3 funti) odn. odgovarjajoča valuta.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Južna Amerika: Simon Rajer, 'Emona', Tucuman 1561 7.p.Dto.49, Buenos Aires

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada

Evropa: Naročnina plačljiva z mednarodno poštno nakaznico po navodilu uprave.

V Trstu je KT na prodaj v Chiosco Tranvie Opicina na Trgu Oberdan